МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 56 (4069). | КХАЬРА, 12 май 1965 шу. | Мах 2 кеп.

МОСКВА: ЦІе майда. 1965 шерара 9 май. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа советски халкъо яьккхача коталон 20 шу дизар белгалдеш хинна тІема парад.

СУРТА ТІА: Іалаьмате йоккхий арбитальни ракеташ. Космически кемаш — «Востокаши» «Восходаши» космосе хьалкхийла ракеташ-носителаш санна я уж. Цу ракетий цхьанкха а доазув дац гаьна дІаяхара, хІаьта цар ядерни боеголовкай эккхара низ фонтастични ба. Цу классах йолча ракетий башхало я противник моллагІча оагІорахьара а хІалакве йиш йолаш уж хилар. Цу гІулакха противнико ракеташта духьаларча оборона средствашца цхьаккха а хІама де йиш йоацаш я уж.

С. Преображенски сурт.
ТАСС фотохроника.

ДЕРРИГАЧА МЕХКИЙ ПРАВИТЕЛЬСТВАШКА, ПАРЛАМЕНТАШКА, ХАЛКЪАШКА

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, Советски Союза правительства фашистски Германи эша а яь котало яьккхача дийнахьа денз ткъо шу дизарца дувзаденна даь кхайкарал

Ткъо шу хьалхагІа чаккхбаьлар историе чухь эггара халагІеи цІий дукхагІа мохкадеши хинна тІом. Гитлеровски фашизм — из дунен реакце Іаьржача низех хьахиннар, адамашта духьалара варварствои зуламаши цхьана чулоаташ яр — пархинг йоаккхаш йохайир. Фашистски Германе дувцилга йоацаш капитуляци йир.

Дерригача дуненна довзаш да фашизмаца лоаттабаьча къовсама керттера хало шийна дІатІайийцача советски халкъа карагІдаьнна зеналера исторически гІулакх. Советско-германски фронте аьтар гитлеровски эскара керттера низаш. Сий доацаш йолаш укхаза хьадар шоаш «эшаергъяц» яхаш доккхал деш хиннача фашистски полчищай ха. Эшаяьча рейхстага тІа коталон байрак егІар турпалерча советски тІемахоша.

Германски фашизми цун союзникаши бохабар — из я паргІато езаш долча дерригача халкъий сийлахь-йоккха котало. Из яьккхай антигитлеровски коалице паччахьалкхений, партизаний, Духьален Халкъа болама бІухой, берригача антифашистий, патриотий, къамий паргІато бахьан долаш къовсам лоаттаберий цхьана кхийттача низаша. Тахан, сий дола Котало яьккха ткъо шу дузача дийнахьа, советски наха де доагтІача тайпара сий ду моастагІа эша а веш котало йоаккхаш мел хиннарий. Цар къаьстта лоархІ антигитлеровски коалице мехкий эскарий тІемахой, юкъерча моастагІчоа духьала турпаленца латаш хиннача Духьалене дакъа лоацаш мел хиннараштa. Цар даькъала бувц шоай Даьхе нацизмах мукъаяккхара юкъе дакъа лаьца фашизманна еча Духьален боламерча къонахчал дола немецки къовсамхой.

Безача маьхах хилар сийлахь-йоккха котало. Вийна шовзткъе итт миллион саг, айп баьха итташ миллионаш нах, жер баьннача истешкареи бошкареи гІайгІеи балеи—ишта хІамаш тІакхоачадир адамашта шоллагІча дунен тІемо. 20 миллион совгІча советски наьха синош дІадихьар тІемо, фашистски варвараша йохайир 1700 город, йоагайир 70 эзар совгІа юрташ. Уж а яц вайна хинна зуламаш дагадохийташ йола массехк факт мара.

Доккхий зенаши гІайгІаши тІаера гитлеровцаша Польша, Югославе, Чехословаке, Франце, Англе, Греце, Бельге, Норвеге, Дане, дукххача кхыча мехкий халкъашта а. Царна йиццургъяц гитлеровцаша оакхарой хьисаперча къизалца тІем тІа плен бигараш, кхалнах, бокккхий нах, бераш концентрационни лагерашка боабаь, нах боабеш хинна гитлеровски фабрикай пишкаш ерригача Европе кІур тувсаш лаьтта унзара ха. Фашизма акха гІулакхаш гучадоахаш хургъа йохаяь советски городаши юрташи. Освенцим а Бухенвальд а, йохаяь польски столица Варшавеи Ковентри яха английски городи, Лидице яха чешски юрт а Орадур яха французски юрт а.

ДІабаьннача тІема бирса событеш хІанз халкъаша дагаухийт хІанзарчоаи дІахорчоаи тахан выводаш яр духьа.

ШоллагІча дунен тІемо хьахьеккхар, вай хана дуненна доал де гІерташ дола моллагІа а гІулакхаш хІалак а хулаш юкъагІдусаш хилар. Из цІенхаштта кхетаде дезаш да цІаьккха а Гитлера наькъаца баха мел гІертараша. Халкъаша ІошаьрбергЪа шоай доал оттадар духьа адамаш дунен тІема юкъеоза кийчлуш мел бараш.

ШоллагІча дунен тІемо хьахьеккхар, социальни прогресси къамаш мукъадахареи новкъа бода халкъий сийлахь-боккха болам юхасоцабе низ кхоачаргболаш дола низаш хІанзарча дунен тІа ца хилар. Дика ховш да, «антигитлеровски пакт» я яхаш бахьан а доахаш, тІом кийбаьрашеи болабаьрашеи, агрессораш хьалхьебераша социализм, дунен халкъашта юкъера революционни болам бохабара планаш дагалийца хилар. Цхьабакъда, тІема хоадам бир прогресса моастагІаша лийрхІараш кІалтІакхайсача халкъаша.

Фашизм эша а яь яьккхача дерригдунен-исторически коталоно хийцар дунен политически сибат. Фашизмана духьалара къовсам а халкъа-демократически революцеш а латтача хана Малхбузенеи Малхбоаленеи хьахилар керда социалистически паччахьалкхенаш, хьахилар дунен социализма система. Социализмо дІахьекхад, из строй эшалургйоацаш хилар, из лаьттан тІа чІоагтІа чІоагІенна хилар, германски фашизмо шийфоартан дукъ кагдаь дола хІама кхы цІаьккха де хІанз вІаллагІа а цхьанне а вІаштІехьдарг ца хилар.

Дунен халкъашта юкъерча реакце ударни низаш — германски, итальянски фашизми японски милитаризми — дохадаро доккхача даькъера новкъостал дир Азе, Африка, Латински Америка тоІадаь доахкача халкъий къамий-кортамукъален къовсам айбара. Сийлахь-йоккха котало яьккхар дукхха миллионаш долча китайски халкъо. Социализма наькъа тІа даргІа керд-керда мехкаш. Ишта да исторически дегІаахара закон.

Дунен шоллагІча тІемо кхы цхьаькха хІамах а кхетадаьд халкъаш. Из кийчбареи болабареи дерригача историе йоах, тІема кхерам тІабоагІача хана бокъонца цунна духьала оттара мело елга агрессорашта новкъостал дара нийсса да. Гитлеровски фашизма зуламера авантюра ца хилийта йиш ярий? Йиш яр, нагахьа санна машар безаш дола низаш кхотаденна хиннадале, чІоагІагІа оарцагІдаьнна хиннадаларе, хІаьта Малхбузехьарча белгаларча гІозараша машар кхолл шоаш яхаш дувцаш харц хабараш а долаш, мадарра аьлча агрессорашта новкъостал деши шоай мехкий къаман хьаштаншта духьала латташи барашка ладийтІа а хиннадецаре. Йиш яр, нагахьа санна Советски Союз тІехьалаьтта коллективни кхерамзлен чІоагІа система ший ханнахьа вІашагІелла хиннаяларе.

ХІанз латт дуненна хьалхашка хаттар: ца хулийташ мишта соцабулургба термоядерни катастрофаца тІабоагІаргбола керда дунен тІом.

Доккхий низаш сага бе дехкад Іилма-технически революце: атомни ядрона юкъе чукхаьчав из, гаьнара космически аренаш караерзае волавеннав. ХІама кхоллача гІулакхашка дІадахийта деза адамий хьекъала карагІдаьнна сийлахь-доккхий хІамаш.

Цхьабакъда, хІанз гІулакх мишта латт аьлча, хІалаквеш дола герз хІанзле а планета тІа тІехдаьнна дукха Іайнадоллашехьа а, хьаеш латт керда, кхы а чІоагІагІа хІалаквергволаш йола средстваш. Сихдаь хьадеш латта герз лаьтІлуш дац. Дунен тІа цкъа цхьан районеи тІаккха кхыча районеи гучалелх кхоххама кхуврчаш, хьеду деррига дуне лотаде тарлуш дола локальни тІемаш.

Бехке дац Вьетнамерча событеша тахан дерригача мехкий халкъий сахьувзадеш хилар. Дерригача дуненна бІаргагучча Къулбехьен Вьетнаме интервенци лелаю США герзашцарча низаша, къизагІча тайпара бомбаш чуетт Вьетнама Демократически Республика территорена. Духьалара агресси мара кхыча тайпара лархІа йиш йолаш дац уж гІулакхаш. Социалистически мехкаша, машар безаш долча дерригача халкъаша тІагІорттадаь хьадех американски агресси сов чехка соцаелта, Къулбехьен Вьетнамера американски бІунаш арадоахилга, дерригача вьетнамски халкъа паргІатои лоІами Іалашделаьрхa йола Женевски соглашенеш бокъонца кхоачашъелга.

Кхохкама кхераме кхуврч лоаттабу турпалерча Кубайна духьалара провокацеш соцаеш йоацача, США бІунаша Доминикански Республике интервенци йолаьча Карибски форда районе. Конго, Анголе, Мозамбике, цхьадолча кхыча мехкашка халкъий къаман кортамукъален къовсам герзаца тоІабе гІерт колонизатораш. Цхьабакъда, е бомбаша а, е газаша а, е напалмо а юхаметтаоттаергъяц еха колониальни империш. ДегІаухаш дола мехкаши халкъаши юхакъовлалургдоацаш долж шоай коталонаш дІачІоагІъяра новкъа, хІаьта цхьаннена а диллалац сердалонга, прогрессага, къамийи социальни паргІатонга долхача цар болам юхасоцабелта.

ТІема урокаш теркал а еш, халкъаш сийрда бІарг локхаш да Европа юккъе дегІаухача событешка. Из-м кхетадеш а да. Малхбузенгермански реваншисташ цІаьккха а кхерам тІатессаш ба германски милитаризма оагІонгахьара хІанзчул хьалхагІа а шозза агресси тІаена долча мехкашта. ХІанз Европе дІанийсденна доазонаш лархІа ловш бац реваншисташ. Цар шоай хур ду ядерни герза тІакхача гІерташ.

ХІанз кхы тІехьа доацача ханна кагъюлургйоаца духьале оттаеева агрессеи тІема авантюрайи наькъа тІа. Ишта я, дІабаха тІом дага а боагІаш, тахан халкъаша еш йола керттера вывод.

Вай хана из — бокъонца реальни дизза кхоачашдулургдолаши декхар да. ШоллагІа дунен тІом хьовча юххье хиннача овлангара эргаш да хІанз дунен тІара хьал. Машара тІехьа латт термоядерни тІемо хьалхагІа дІа мел дахача тІемаша даьраш а диццеш дола зуламаш вай планетана дертхилар кхетадеш бола миллионаш а миллионаш а нах. Машара гІулакхага оттабаьб социалистически паччахьалкхений сийлахь-йоккхача содружества Іалаьмате боккха материальни политически низ. Дунен тІема кхерама духьала тІа-тІа доккхагІа дакъа лоац машар безаш йолча Азе, Африка, Европа, Латински Америка паччахьалкхенаша, болхлой классо, капиталистически мехкий къахьегамхоша.

Фашистски Германи йохаяьчул тІехьагІа дІадахача ткъаь шера машар безача низий цкъа даьнна ца Іеш вІаштІехьдаьннад дунен халкъашта юкъера кІома довнаш машара наькъаца къоастаде а милитаризма низаш юхатоха а. Из дулургдолаши де дезаши да тахан а.

Машара кхела хьалхара Іалаьмате боккха бехктокхам латт паччахьалкхений правительствашттеи парламенташтеи тІа. Цар теркалде йиш яц цхьанна а халкъа дунен тІом ца безилга, термоядерни тІемага ше хІалак дайта безам боацилга.

Кхы цІаьккха юха хилийта йиш яц коммунизм сов гоама хиларах бІаргса дайна долча Малхбузехьарча белггаларча гІозараша шоай мехкий бокъонца дола хьалаш кхетаде денал а доацаш, германски фашизмаца барта яхача, дунен шоллагІа тІом болалуча юххье хинна событеш. Цу гІайгІанца дагаухаш йолча «мюнхенски политико» даьстар агрессора кулгаш. Ховш да, цу тайпарча политико мича кхоачавир: из эггара хьалха духьалъяьлар цун инициаторашта.

ТІема шерашка антигитлеровски коалице мехкаш, юкъарча моастагІчоа духьала къовсам а лоаттабеш, цхьан мугІарагІа долхар. Социальни строяш бе-бе хилар новкъадаланзар цу гІулакха. ХІанз а машаре дахара политика ерригача правительстваша бокъонца чаккхъяхара духьале хила йиш яц капиталистически социалистически паччахьалкхен социальни строера башхаленаш. Историе цІаккха а бакъахьа лоархІаргбац гитлеровски агрессорашта духьала цхьана лоаттабаьча къовсамга гІолла соратникаш хиннача цхьайолча паччахьалкхений правительстваш тІема шерашка шоаш вІаштІехьъяьха дола барт-цхьоагІон гІулакхаш дохадара наькъа тІа отташ бола дунен халкъашта юкъерча гІулакхашкара никъ. Советски Союз даим цхьан ларрагІа тІехьа латт дунен халкъашта юкъера кхерамзле Іалашъяреи массане а юкъара машар чІоагІбареи духьа низаш вІашагІтохара, кхыча мехкийи халкъийи гІулакхашта юкъегІертилга мегаргдоацаш лархІара, законни хьаштий вІаши сий дара.

Советски Союзо дерригача мехкий правительстваш цІаьхка а тІахьех ядерни замалахьа низий соотношенейи тІемах хила тарлуш долча хІамайи мах беча юкъе реализм йолаш хилара, дунен кердача тІема кхерам дІабоаккхаргбола белггалара гІулакхаш чакхдахара.

Дунен халкъашта юкъера хьалаш унахцІенача наькъа тІа дахар духьа правительстваша лаьрххІа гІулакхаш чакхдахарга сатувсаш да халкъаш. Правительстваех тийша да къоастаянза йиса проблемаш хабарца а доацаш, гІулакхаца машара наькъага гІолла къоастаярга довлилга. Боккха бехктокхам тІалатт халкъий цІерах лелаш йолча дунен дерригача мехкий парламенташ тІа.

Шийй оагІорахьара Советски Союзо цІаьхка а дІайоах массане а юкъарча машареи халкъий кхерамзлени духьа дийца дарг чел доацар де ше кийча хилар. Сийлахь-воккхача Ленина васкеташ кхоачаш а деш, Советски Союзо хьал а лоаттадаьд, хьал лоатта а дергда машара гІулакх, дунен тІом ца хилийтар духьа лаьрххІа къовсам лоатта а баьб, лоатта а бергба. Цхьанне а шеко ма хийла вай держава машара наькъа тІа латташ хиларах. Цхьабакъда, цу цхьан ханна цхьаккха а тувла ма лувла агрессе низашта хІалакдеш хІама тоха лаьрхІа из хиларах!

Агрессивни низаш ханнахьа юхасоцадар духьа, уж цхьана юхатохара кхотадала деза халкъаш. ТІехьабаха йиш йолаш бац машар бахьан долаш лоаттабу къовсам. Дагакхаба деза: тІемаш дага а доацаш халкъашта тІадоагІаш хилар. Цунна дола тешал—дунен хьалхареи шоллагІеи тІемаш хьоадара истори.

Машар бахьан долаш къовсам лоаттаберий мугІарашка тахан а яхийла фашистски тиранена духьаларча Духьален болама уйла, цун къонахчал, милитаризмацареи тІемацареи цун гоамал, машараи паргІатонеи боарам боацаш чІоагІа цун мутІахьа хилар! Мировоззренеш, политикехи дынехи дола тешамаш бе-бе хилар новкъа хила йиш яц миллионаш а миллионаш а бола нах машар бахьан долаш лоаттабеча къовсама шеррача фронта мугІарашка кхотабара.

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, советски правительства дерригача мехкий халкъашка кхайнарал ду машар лорабе чІоагІа оарцагІдовлара, шоай мугІараш кхотадара термоядерни тІема кхерам хІанз а кхетабанза мел бараш къовсама юкъеозара уж тІа а хьехаш.

Гитлеризм эша а яь яьккхача коталон ткъо шу дизар белгалдаккха деза тІема кхуврчаш дІадахар духьа лоаттабу къовсам чІоагІбарца.

Эггара хьалха соцае еза Вьетнамера США агресси. Вьетнамски халкъага шийга къоастаяйта шийкхел, арахьара юкъегІортилга доацаш.

Машар безаш дола низаш цхьана чІоагІа оарцагІа а даьнна вІаштІехьдаккханза даргдац паргІатои къаман лоІами бахьан долаш къовсам лоаттабеш долча Доминикански Республика, Конго, Анголай, Мозамбика, кхыча мехкий халкъашта духьалара колониальни тІемаш сов чехка соцаделга. Лаьттан тІа моттиг хила йиш яц колониализманеи неоколониализманеи!

Гитлеризм эша а яь яьккхача коталон ткъо шу дузача дийнахьа оаха тІахьех шоллагІча дунен тІемах тІехьаленна юхейиса, къоастаянза йола проблемаш къоастаяра тІадохийта низаш дебадара.

Германски дош машара наькъаца къоастадара никъ бaккха беза. Тайп-тайпара общественни строяш йола паччахьалкхенаш машаре яхареи дизза барт-цхьоагІон гІулакхаш леладареи принципий ларда тІа европейски кхерамзлен чІоагІа система хьаергйола гІулакх вІаштІехьдаккха деза.

Советски Союзо еррига ядерни державаш тІахьех тешшаме, дерригача дуненна хьалхашка, ядерни герз кхоссаргдац аьнна шоаш чІоагІо еш хилар хьанхайкадара. Дииза даргдоацаш да из герз дозржа ца дайташ соцаделга, сихдаь герз хьадара юкъе тІа-тІа дукхагІа мехкаш чуувзаш дола гІулакх юхатохилга. Оаха хьаллоац дукхача правительствашеи общественностои хьалхашка отталь дунен тайп-тайпарча районех ядерни йоаца зонаш яра хьакъехьара планаш. ЧІоагІача машарга бода никъ цІенберга наьха территореш тІара кхыча мехкий тІема базаш дІаяхар, йоккхийча паччахьалкхений тІема бюджеташ кІезигъяр, вІаши духьала латтача тІема группировкашта юкъе шоайла тІом бергбац аьнна пакт яр, сихдаь хьадеш дола герз соцадар санна долча гІулакхашша а. **Цу гІулакхаша юхххера а лорхІаш дар — массане а цІендаь герз дІадоаккхилга вІаштІехьдаккхар.**

Гитлеровски Германи эша а яь сийлахь-йоккха котало яьккха 20 шу дузача дезача дийнахьа Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, Советски правительства еррига правительстваш, парламенташ, хьалкъаш цІаьхка а тІахьех машар лорабар духьа чІоагІа оарцагІдовлара.

Даим сийлен цІи йоаг гитлеризмаца лоаттабаьча къовсама фронташка байнача салтий кашаш тІа. Даим милитаризмацарчеи агрессецарчеи, Іазалеи варварствaи ерригача формашцарча гоамала цІи йоаг тешамерча наьха дегашка.

Правительствашеи халкъашеи тахан чакхдаьхача гІулакхех тийша хургда адамлен кхоанара ди. ТІехьа тІайоагІача тІехьений кхел хІанзарча тІехьен бе йоалл.

Машара низаш чІоагІагІа да тІема низел. Машара низаш котдала деза да.

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ

СССР МИНИСТРИИ СОВЕТ

МОСКВА. ЦІе майда. 1965 шерара 9-гІа май. Сийлахь - боккхача Дай-мехка тІем тІа советски халкъо яьккхача Коталон ткъо шу дизара белгалдеш хинна тІема парад.

СУРТА ТІА: Коталон Байракх яхьаш воагІа Советски Союза Турпал полковник К. Я. Самсонов, ассистенташ болаш байракха уллув боагІа Советски Союза Турпалаш запаса сержант М. А. Егорови, запаса зІамагІа вола сержант М. В. Кантарии.

В. Егорова сурт.
ТАСС фотохроника.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪА СИЙЛАХЬ-ЙОККХА КОТАЛО

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІем тІа советски халкъо яьккхача Коталон 20 шу дизара хетаяьча торжественни собране новкъоста Л. И. Брежнева яь доклад

Деза новкъостий! Деза доттагІий!

Ткъо шу дизад снарядашеи бомбашеи даьрдача лаьттан тІа Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІема тІеххьара залпаш яьннача дийнахьа денз. Бийса дІайоалаш сабелгало йоалача сахьата тІоа соташ санна сиха вай йоккхача Даьхене гІолла дІаккхестар дукха хана денз сатувсаш хинна кхаъ: «ТІом сецаб! Вай котдаьннад! МоастагІа каравенав!» Цу хана вай мехка городашкеи улицашкеи даьлла хІама шоай бІаргашта бІаргадайнарашта цІаккха а дицлургдац боарам боацаш чІоагІа гІадбаха, вай турпалерча, тІема сийле яьккхача эскарах, вай сийлахь-доккхача советски халкъах доккхал деш шоаш хинна хилар!

Гитлеровски Германи эша а яь яьккхача Коталон цІей вай социалистически паччахьалкхен, коммунизм котъяккхар духьа вай лоаттабеча къовсама историена юкъе хургда эггара къаьгагІеи дицлургдоацашагІеи долча деноех цаІ а долаш.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумои Министрий Советои чІоагтІа даькъала бувц вай Даьхен къахьегамхой, вай сий дола Герзашцара Низаш цу исторически коталон ткъо шу дизарца.

Коталон Ди дездеча вайцига яьхкай вошал долча социалистически мехкийи коммунистически партейи делегацеш. ЦІенача дег тІара моаршал лу вай укх залерча делегацешка:

— Нов. Б. Велчев керте волча Болгаре Халкъа Республика делегацега;

— Нов. М. Айтаи керте волча Венгерски Халкъа Республика делегацега;

— Нов. Нгием Суан Йем керте волча Вьетнама Демократически Республика делегацега;

— Нов. В. Штоф керте волча Германски Демократически Республика делегацега;

— Нов. Линь Фэн керте волча Китайски Халкъа Республика делегацега;

— Нов Со Чер керте волча Корейски Халкъа-Демократически Республика делегацега.

— Нов. Мануэль Лусардо Гарсиа керте волча Кубай Республика делегацега;

— Нов. Ц. Дугэрсурэн керте волча Монгольски Халкъа Республика делегацега;

— Нов. Р. Стшелецкий керте волча Польски Халкъа Республика делегацега;

— Нов. Э. Боднэраш керте волча Румынски Халкъа Республика делегацега;

Нов. З. Фирлингер керте волча Чехословацки Социалистически Республика делегацега;

Нов. Л. Колишевский керте волча Югославе Социалистически Федеративни Республика делегацега;

— Нов. Х. Бумедьен керте волча Алжирски Халкъа Демократически Республика правительственни делегацега а нов. Бен Махджуб керте волча къам-мукъадаккхара Фронта партийни делегацега а!

Вайца цхьана укх зале ва вай хьаша — Болгаре Халкъа Республика Халкъа собране Президиума Председатель новкъост Георгий Трайков. Вай дег тІара моаршал лу вошал долча болгарски халкъа сий долча викалга!

Вай дег тІара моаршал лу доазол дехьара воаш долча яьхкача делегацешкеи къаьст-къаьстача нахагеи— дунен халкъашта юкъерча коммунистически къамий - кортамукъалени болама викалашка, профсоюзни, кхалнаьха, кагирхой, кхыча общественни организацей деятелашка.

Мукъа ба сона иштта цІей дездеча вайцига яьхкача вошал долча социализма мехкий а вайца барт тайна йолча Азеи Африкаи паччахьалкхений а военни делегацешка дІайха моаршал дала а!

ГІад а даха дег тІара моаршал лу вай коталон цІей воашца дезде социалистически мехкашкара а хІаьта иштта Францера, Англера, США-ара, дукххача кхыча паччахьалкхенашкара а вайцига Москве баьхкача тІема ветеранашка.

Новкъостий! Аькхан сибате йийрзача фашизмана духьала лоаттабаьча тІем тІа къасташ яр вай мехка кхел, дерригача дунен кхоане. Фу хургдар вай Даьхенах, советски халкъах, лаьттан тІарча кхыча халкъех, нагахьа санна фашизма Іаьржа низаш вай юхасовцадаь хиннадецаре? Лоалла оттабаьи боабаь дІабаьхаи хургбар итташ а бІаьш а миллионаш бола нах, хІалак хургъяр бІарчча паччахьалкхенаш, йохаргъяр цивилизаци. Фашистски бІехача боадон бийса тІайоагІаргъяр дуккхача мехкаштеи континенташтеи.

Цхьабакъда, кхоачашхила кхел хиннаяц цу бІехача уйлай. Дунен тІара корадир фашизм йохаяь дола низаш. Из адамий даьрагІа вола моастагІа вохавеча хоадамбеш дола дакъа лаьцар коммунистий ленински парте кулгалдеш долча советски халкъо, цун сийлахьча турпалерча эскаро. Вай лаккха мах бу гитлеровски Германена духьала кортамукъален къовсам лоаттабеча хана кхыча халкъаша лаьцача даькъа, антифашистски коалицега гІолларча вай союзникий заслугай. Цхьабакъда, бакъдар бакъ долчча хул: къовсама керттера хало Советски Союза халкъаша лайра.

Белггала деррига дуне гІоздаьккхадар вай майрача ЦІеча Эскара къонахчало, турпалало, низо. Прогрессивни мел болча лаьттан тІарча наха цу сахьате гучадаьлар, социализма сийлахь-боккхача мехка ший вахар, сий, паргІато лораяь ца Іеш, дерригача халкъий паргІатои лоІами лорадеш а долча революционни халкъа турпалера низаш гІайтта хилар. Кортамукъаленга догдоахийла къаьгга сийрдаьлар фашизмо лоалла оттабаьча миллионаш болча наьха дегашка.

Гитлеровски Германи йохаяра маІан дар прогресс реакцел, гуманизм варварствал котъялар, социализм империализма мракобесал котъялар. Цу коталоно никъ хьабийлар болхлой класса революционни къовсам айбалара, къамий-кортамукъален болам бІарга ца байнача тайпара чІоагІа баржара, сий доаца колониальни система йохара.

Тахан, Дай-мехка тІема Коталон ткъо шу дизар вай деддеча хана, сий деш вай кортош букара дерзаду вай Даьхен паргІатои лоІами бахьан долаш, вай бакъ гІулакх котдаккхар духьа лаьттача тІемашка турпалаш санна лийгача, вай халкъа майрача къонгийи мехкарийи сийрдача гІулакхий сийна. ХІара патриота, тІакхувргйолча тІехьенашта бола хьоккхам хилба массаза а цар деналерча гІулакхех!

ЦІаккха а сийле ма йойла лийгача турпалий!

ХьалгІовттарца цар сий дар дех аз, новкъостий!

(ДІахододар 2-ча оагІо тІа).

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДОКЛАД

(ДІахододар. Долалур 1-ча оагІо тІа)

Советски халкъа турпалера гІулакх бІаьшерашка дахаргда!

Новкъостий!

ТІема шераш вайна гаьна доалаш историена кІоаргаІа чу ме долх, йиззагІа а къаьгагІа а гучайоал фашизмаца лоаттабаьча бІарга ца байна тайпа къизача къовсаме вай Даьхе, социализмо хьадаьхараш къонахчалца лорадаьча советски халкъа турпалерча гІулакха сийле.

Советски наха цІаккха а дицлургдац гитлеровски гІаьрахой тийшача балхах латарца вай халкъа маьрша къахьегам юкъахбаьккха 1941 шерара 22-ча июна ди. ХІалак хилара кхерам тІабессабар вай Даьхенна.

Цу юкъа фашистски Германе хьоабаьча шоллагІча дунен тІема ало чулаьцар дуккха мехкаш.

Гитлерен цуй кликой, Германера Іаьдал шоай бе а делла дІаьхар немецки халкъа демократически бокъонаши паргІатонаши, йохайир бойхлойи кхыйолеи массови организацеш, нах боабу режим оттайир. Дерригача дуненна доал дара никъ гучча хьа дІакхайкабаьча гитлеровций Іаьдал тІалаьттача Германех тІема провокацейи авантюрайи кхуврч хилар.

Коммунисташа дІахайтар нанцам дерригача халкъашта мел кхераме я. Цар белгалдоахар, фашизм из къахьегамхой доалла оттабараи гІаьрахой империалистически тІом кийчбараи тІаерзаяь эггара реакционнегІа, эггара шовинистическегІа йола империализма элементий гуччахьара террористически диктатура хилар.

Вай партенеи советски халкъаи дика дагадоагІар Советски Союза дуьхьаларча тІемий шоллагІа дакъа дІадоладе тарлу империализмо яьхача Владимир Ильич Ленина баь хоам, хІаьта мехка экономически оборонний низ айбара де дезар деш а дар.

Дуненна доал де безам болча фашизмо ший политика керттера дакъа лаьрхІар коммунизмана духьаларча, дунен тІа духхьашха хьахиннача социалистически паччахьалкхенна духьала лоаттабеча къовсамах. Гитлера кхетадора, Советски Союз — дерригача революционни низий чІоагІало, цІаккха машар хургбоацаши ларгаІа дІагІоргволаши вола фашизма моастагІа, ший зуламера уйлаш чакхйоахача наькъа тІара керттера духьале хилар.

Советски Іаьдала духьала ерзаяь йола гитлеровски политика чІоагтІа хьаллоацаш яр Малхбузен реакционни гІозараша. Америка ВІашагІкхийттача Штатий, Англе, Франце империалисташа хьалхара дунен тІом чакхбаьнначул тІехьагІа кІезига къахьийгалац германски милитаризм юхаметтаоттае а из Советски Союза духьалъяккха а гІерташ. ХІаьта германски монополей новкъосталца гуччахьа тІема никъ кхайкабаь вола Гитлер Іаьдала керте эттача хана агрессор «теве» йолаелар малхбузехьара державаш. Цар Гитлера когашта кІал керд-керда жертваш тессар цо ший полчищаш Малхбоаленна тІалахкар, социализма мехка духьалъерзаяр дог доахаш. Фашистски Германена Чехословаки дІа а луш, Мюнхене баь барт империалистий цу бІехача уйлаех эггара сий доацашагІа йола оагІув яр.

Историе чІоагтІа таІазар дир фашистски агрессораш цхьана юхатохара хьакъехьа Советски правительства тийнна ерригa предложенеш тІа ца эцаш Іийнача агрессор «теве» гІийртараш. Цу хана Лондоне, Париже, Вашингтоне лийрхІачеи сатийсачеи тайпара ца а хулаш, фашистски Германе шоллагІа дунен тІом дІаболабир СССР-ах ца а латаш, Европерча капиталистически мехкех латарца. Аьттув болаш долча хьалех пайда а эцаш, гитлеровцаша хьалийцар Австри, Польша, Бельги, Голланди, Дани, Норвеги, Югослави, Греци, кхыдола мехкаш. Юкъе союз я яхаш бахьан а доахаш, мадарра аьлча цар дІалаьцар Венгрии Румынии. Цар эшайир Франци, Англи дІалацара кхерам тІа а оттабир.

Гитлеровски гІаьрахоша хьоккхабаь когашта кІал беллар шоаш хьалийцача мехкий лоІам, нах етташи хьалъэхкаши боабарца уттайора цар цига шоай «керда порядок», довхар, хІалакдора цар къаман рузкъаш. Шоай опытаца тийшар халкъаш фашизм дорхеи къахетам боацаши моастагІа хиларах, тІаккха низкъала къовсам болабир цар оккупанташца. Из бар нийсо эзаш, фашизмана духьала лоаттабаь кортамукъален къовсам.

Гитлеровски Германи Советски Союзах латарца дІайолаелар шоллагІча дунен тІема керда фаза. Советски халкъо фашистски гІаьрахошта духьала лоаттабаь Сийлахь-боккха Даймехка тІом болабалар дар из.

Ховш да, тІема хьалхара этап вай аьттув боацачеи моастагІчоа гІойле йолчеи хьалашка чакхъяьнна хилар. ТІом хьоабале дуккха а хьалхагІа денз ший ерригa экономика тІема наькъа тІа яьккхар фашистски Германе. СССР-ах латача ханна Гитлера мукъах яр ерригa а хІана яц аьнна йолча Малхбузен Европа ресурсаш а цун сателлитий бІунаш а.

Немецко-фашистски бІунаш хьалхагІе а денз оарцагІдаьха, хІама тоха мара ца дезаш кийчдаь, вай доазонашта юхxе хьатІазза дар. Вай мехка духьал даьккхадар Іалaьмате доккха, когашкара даьнна керте даллалца герзаца кийчдаь, адамий дерригача историе чухь цу ханналца цхьанна а паччахьалкхено, паччахьалкхений цхьанна а союзо кхыча паччахьалкхенна духьаларча тІем тІа ца оттадаьча тайпара дола эскар. Дорха а тийшача балхах а тІом хьоабаьча фашистий аьттув боаккхаш гІулакх дар цІаьхха цар из хьоабара.

Ханна нийсденнача аьттув болча хьалех пайда а эцаш, моастагІа вай мехка кІоаргга чуьелар. Вай бІунаша турпаленца духьале ешшехьа а, 1941 шера ноябрь бутт бовш гитлеровски гІаьрахоша дІалийцар Украина, Белоруссе, Молдаве, Литвай, Латве, Эстоне, хІаьта иштта Российски Федераце малхбузехьарча цхьайолча областий а территореш.

ТІом болабеннача хьалхарча юкъьиге эшаш а аьттув боацаш а дола гІулакхаш ла дийзар советски халкъа. Цхьабакъда, советски наьха цІаккха а бовцар шоаш котбаргхиларах бола тешам. Цар дегаш ураувттадора Октябра турпалех укх тайнара яьхача сийлахь-воккхача Ленина идеяша:

«...Воашта чІоагІо ергъя вай цар ларргаІа гІорг ма да тхо, ужжамо майра, турпала хила гІертарг ма да тхо, аьнна. Вай лозунг а хинна дІаоттадда цар лозунг... Из лозунг — «Котало е валар». Котало яргхиларах болча тешамо деган ураувттадора тІемахой фронте, хІаьта партизаний оккупированни территоре, советски къахьегамхой тыле. Вай парти, вай халкъ доханзар. ТІема хьалхарча юкъьига ерригa халонаш эша а яь, тІема делама юкъе овлангара дена хувнамаш дир вай.

Чоалханерча хьалашка партеи советски халкъой Іалaьмате доккхий, белгтала турпалера низаш тІадахийтар вай эскар чІоагІдари экономика тІема наькъа тІа яккхари духьа, мехках кхотабенна тІема лагерь яр духьа. ВКП(б) ЦК Генеральни секретарь И. В. Сталин керте а волаш оборона Паччахьалкхен комитет вІашагІъеллар моастагІа юхатохара чаккхдаха дезача дерригача гІулакхашта кулгалдара. Коммунистически парте, цун Центральни Комитето, оборона Паччахьалкхен комитето боккха болх бир вай мехка дерригa низаш оарцагІдахара. «Долла хІама фронта, долла хІама котало яккхара!», «Дерригa низаш моастагІа вохавара!» — байрахх а хинна дІаэттар уж лозунгаш фашистски гІаьрахошца лоаттабеча къовсаме.

МоастагІа ший толамех кхоачамбеш воаллача юкъа, парте хьаькъали лоІами, са ца кходеш халкъо ший низаш оарцагІа а доахаш, тІехьашка боаккхалургбоаца болата низ кийчбеши чІоагІбеши бар, хІаьта цунах дукха ха ялалехьа фашистски гІаьрахой унзарбоахаш бола низ а хилар.

ТІом болабеннача хьалхарча денношке а денз советско-германски фронте гучадаьлар шоллагІча дунен тІема хоадам бокъонца укхаза хулаш хилар. Ше дІалацара кхерам тІалаьттача Англе правительстван фашистски Германи а милитаристски Япони а чІоагІъеро корзагІъьаккхача США правительстван хьакхайкадир Советски Союзаца цхьана къовсам лоаттабе шоаш кийча хилар. Хьахилар халкъаши паччахьалкхенаши фашистски гІаьрахошца лоаттабеча юкъарча къовсама вІашагІтохаш йола антигитлеровски коалици.

Сийлахь-йоккхача державаша яьча цхьая дипломатически соглашенеех хьахиниаяц из коалици. Цун овлаш доахк тІом хьале хьалхагІа коммунисташа, хьалха латтача болхлоша, интеллигенце викалаша, дерригача халкъий дикагІа болча къонгаша фашизмана духьала болабаь хиннача къовсамах. Из къовсам шерлуш, керд-керда миллионаш нах чулоацаш хьабенаб, дерригача дунен тІарча наьха болам а хинна дІаболабеннаб. Цунах хилар кхыметтел прогрессен коммунизман идеяшта гаьна латтачен цІаккха а Советски Союзаца безам болаш ца хинначен наха а хам ца бича ца боалаш бола сийлахь-боккха политически низ.

Сийлахь-боккха Дай-мехка тІом болабеннача хьалхарча этапашка а тІехьа вай эскаро йохайир гитлеровски командоване керттера стратегически уйлаш — «тІоа сегача санна сиха тІом чакхбаккха» лерхІар.

Ленинграда, Одесса, Севастопола, Киева обороно хьахьекхар советски нах цІаккха а гІоалбаргбоацаш хилар, хьамсарча лаьттан хІара чІегилг шоай са ца кходеш лорае кийча уж хилар. Уж турпала эпопеяш Іалaьмате боккха лоархІам болаш хилар тІом лаьттача ерригача хана. Легендарни городашта-турпалашта юхе хІалак хулар гитлеровски эскара доккхий низаш.

250 дийнахьа шоай город дІа ца луш лаьттар Севастопола турпалаш — морякаши салтийи. 900 дийнахьи буси ца соцаш лаьттар Нева тІара тІемаш. МоастагІчо къиза еча атакашта, блокада оттарах тІаэттача моцала, кхыча халонашта маганзар ленинградций, Ленина город турпала лораерий лоІами денали дохаде.

Къаьстта терко тІаяхийтаяр гитлеровски командоване вай Даьхен столица Москва караерзаяра, Москвана хьатІавоагІача тІадерзадаьдар немецки эскара кертера низаш; укхаза тІайоалаьяр хержа йола эсэсовски дивизеши эггара а тІех опыт йола инаралаши. Гитлерга хоамаш дора турмала хьежача гуш я Кремлера гІалаш. Фашистски главараш ЦІеча майдане коталон парад е кийчлуш бар.

Маьяка Гитлера бІаргайовнзар вай ЦІе майда. Советски Эскаро хІалакдир цо лийрхІар.

«Росси йоккха я, хІаьта юхавала моттиг яц — тІехьашкахьа Москва я». Политрука Клочкова аьнначa цу дешаша хьайийцар Москва лораеш хиннача берригача наьха уйлаши дагалаьттари. Йохае йиш йоаца крепость а хинна дІаэттар вай Даьхен столица. Гоннахьа чІоагІалоний тІехкараш а теха, бирсеи унзарей а йолаш, болх беш яр Москва, Москвас котало кийчйора.

Столице йиса тІема посте яр мехка политически штаб—парте Центральни Комитет. Итташ эзараш бола москвичаш халкъа ополчена юкъе бахар, накха дІадухьала а боахаш лорайора цар дукха еза горол. Царех дуккха бараш турпалаш а болаш байр.

КІаьд ца луш фронта къахьегар московски заводийи фабрикийи болхлоша. Ший ерригача низ болча организмаца Москвана холора хьатІабоагІа кхерам. Цун ерригa уйла фуннагІа даь а моастагІа юхатоха, кхаь революце турпалий цІий Іонхача столица улицашкеи майдашкеи из ца валийта яр. Москва лораяр дерригача советски халкъа гІулакх а хинна дІаэттар.

Шоана дагадоагІий, новкъостий, эзари ийс бІаьи шоаткъеи цхьоалагІча шера 7 ноябре столица лорае даьхка эскараш, царца шоай сий даьккха сибирски дивизеш а йолаш, моастагІа юхасоцавар духьа духхьал ЦІеча майданерча парадера хьалхарча позицешка даха.

Оборонительни халача тІемашка немецки эскар воча хьал тІа а оттадаь, 1941 шера декабрь бетта советски бІухоша столица юхера гаьна а даькка, малхбузехьа дІаэккадир гитлеровски бІехалий эскар. Москвана юхxе из дохадаро хІама ца дуташ хІалакйир фашистски эскар эшаргдоацаш да яьха легенда. Москвана юхxе яьккхаса исторически коталоно керда толамаш даха дог ураоттадир советски наьха. моастагІа вохаверrхиларах бола цар тешам чІоагІбир.

Деза новкъостий!

Аз сайна йоккха дега гІоз йолаш дІахайт шуга Даьхенна хьалхашка денал дола доккхий гІулакхаш столица къахьегамхошта карагІдалларах, сийлахь-боккхача Даьхен тІем тІа турпалал, къонахчал, денал гайтарах, парте Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, Советски правительствас Ленина ордени «Дошо седкъа» яха медали а луш Москвана «Город-турпал» яха сийлен цІи яла соцам баь хилар.

Мукъаба сона, деза москвичаш, из деза а доагІаш дола а совгІат даларца дуваленна дег чура шоаш даькъала дувца!

Новкъостий! Сийлахь-боккхача Даьхен тІема керттера событеш дагаехача, вайна дагабох Сталинграде хинна тІом, 1942 шера аьхкийи гурахьеи цІий Іо а ухаш хинна тІемаш. Цу тІем тІа ЦІеча эскаро шийгара гайтар тІемай историена юкъе шийца нийсъе кхы йоаца турпалали тІема говзали, Іалaьмате дика кот а даьлар. Берригача дунен тІарча тІем тІа овлангара хувцам хилара юкъиг яр из. Волга тІа эшаяро ларда тІара оагайир фашистски импери. 330 эзар саг юкъе вола херж а тІема группировка йохаярах таьзета дувхар дийнахача гитлеровски Германе кхаь дийнахьа лийкхар саг велча локха похоронни йиш.

Советски эскараша из котало яккхарах бола хоам ерригача Европе гІолла чакхбаьлар. Из кхачар гитлеровски набахтенашка а кІарцхал йола аьшка саьрг гонахьа техача нах боабеш йолча лагерашка а. Фашизм хІалак хургхиларах бола тешам чубоссабора цо, духьал оттара а къовсам лоаттабара а тІахьехар.

1943 шера аьхки Орловско-Курски дуге хиннача Іалaьмате боккхача тІемо юкъ кагийр гитлеровски Германе, чилла еш хІалакдир цун ударни бронетанкови эскараш.

Дерригача дуненна къаьгта гучадаьлар тІема говзала, тІема гІирса, стратегически хьалхле лелаяра хьакъе вай эскар тІеххилар.

Цу сийлахь-боккхача тІема ерригa операцеш йийца варгвац. Дицдала йиш йий хІаьта Днепрана дехьдовлар, Новороссийска юххерча «ЗІамигача лаьттан» турпала оборона. Крыме десант йоссаяр, моастагІчун доккхача низашта го беши уж дохадеши яь Корсунь-Шевченковски, Яссо-Кишиневски, Белорусски операцеш санна дола вай эскара карагІдаьнна денал дола гІулакхаш. Дош ца оалаш йита йиш йий Сийлахь-боккхача Даьхен тІема историена юкъе йицлургйоаца оагІонаш язъяь Іаьржачеи Балтийски фордашка, Къилбаседа Шан океана шийлача талгІешка денал дола гІулакхаш даьча вай сий долча лаьчай-морякий турпалали къонахчали. Вай морякий майрал, цар тІема денал, советски флотоводций говзал е а йоагІаш белгалъяьй Даьхен тІом лаьттача шерашка операцеш ярах Балтийски, Іаьржача, Къилбаседан, Тихоокеански флоташта тІема орденаш луш партеи правительстван яьча решенеш тІа.

ТІатаІара темпаш лакх а еш, 1944 шера Советски ТІема Низаша кхы а массехказза меттахьа хІама техар моастагІчоа, дизза ІоиІендир вай лаьтта фашистски бІехалех, вай мехкара арабаьккхар тІом.

Цу хана чухь антигитлеровски коалице гІолла болча вай союзникаша хьайийлар шоллагІа фронт, шоай эскараш Франце Іо а доссадеш. Цу ханналца боккъалдар аьлча Советски Союз ше цхьаь латаш хилар фашистски Германе кертерча низашца.

Советски Союза ТІема Низашеи антигитлеровски коалице кхыча доакъашхошеи меттахьа етташ Германе союзникаша цхьание шоллагІчоа тІехьа гера Іодуллар. Фашистски паччахьалкхений блок ехар, гитлеровски Германи йизза дІакъоастаьяр.

ТІом чакхбаьлар Берлине Іалaьмате боккха тІом а хулаш. ЦІеро баьча гоно гІоржам яьхар кхоалагІча рейха цхьан хана низ болаш хиннача эскара юкхаш. Хьаьрбаьнна духьале еш бар гитлеровцаш. Цхьабакъда, моастагІа хьокха а вaь, хІалаквир. Фашизма бІена тІа урагІяхар советски байрахх, Коталон цІе байрахх.

Советски Эскар Австрийски альпашка, Эльба бердашка, Гамбурга Малхбоалехьа Балтийски форда йисте кхаьчар. Йизза ийшача Германе, цхьаккха дувца доацаш капитуляци яра актана кулг яздир. Цу исторически сахьатага хьийжар Советски Союза халкъаш хІама ца эшшаш эзари пхи бІаь дийнахьа. Дена кхаьчар из сахьат!

Атта яккханзар вай халкъо котало. Советски Союзо лайнар санна къиза тІом цхьанна халкъа тІаэттабац. ТІемо вийр ткъо миллион совгІа советски саг. Цо юхедитар итташ миллионаш бой, жерой, инвалидаш. ХІаьта мел боккха балеи гІайгІеи латт цу цифрашта тІехьашка! Вайцига кІезига нийслургба дезал тІемо ший трагически лар ца юташ. Советски нах бовр — из вайна тІаэтта эггара доккхагІа дола зе-зулам да. Вайна цІаккха а бицлургбац вай Даьхе бахьан, из кортамукъеи ираз долаш хилийтареи духьа советски наха Іодахийтача цІен цхьаккха тІадам.

ЭгІаза ца водаши лазар ца хулаши дагадоха йиш яц вай лаьтта, кхыча мехкий территореш тІа гитлеровцаша дaь оакхарий хьисапера зуламаш. Диндала йиш йий Советски Союзе, Польше, Югославе, Чехословаке, Европа кхыча мехкашка гитлеризмо даь Іалaьмате унзара зуламаш, нах боагабеш йийтта цІераш, душегубкаш, нах бeабеш хинна лагераш. Бицбала йиш йий Освенцима крематорешка, Майданека газови пишкашка садукъаш боабаь, Маутхаузена плацашка Іазап лоаттадеш хІалакбаь миллионаш бола маІанах, кхалнах, къоаной, бераш. Бухенвальда доаха оарц хІанз а хозаш да наьха дегашка, фашизманеи расизманеи гоамал гІеттаю цо, адамашта духьал зулам даьрашта таІазар дар дІадех.

Новкъостий!

Фашизм йохаяь йола советски халкъа исторически Котало — из эггара хьалха вай социалистически строй вахара низ болаш хиларах дола кІоаргга тешам ба.

Сийлахь-воккхача Ленина яьхад... цІаккха а эшаргдац дукхагІа болча болхлоштеи ахархоштеи шоаш лорадеш дар шоай Советски Іаьдал — къахьегамхой Іаьдал долга, из котдалар бахьан долаш цар а цар берий а культура дерригача беркатех, адамий къахьегамо хьа мел даьчох пайда эца йиш хилийта гІулакх лораделга дайза, ходенна, бІаргалайна халкъ». (Соч., т. 29, оагІ. 292).

Социализма общественни система, цуй экономически организационнии торонаш, советски общества идейнии политически цхьоагІо, советски патриотизми пролетарски интернационализми, СССР халкъий доттагІал, уж Коммунистически партена гонахьа кхотадалар, шийца нийсъе кхы йоаца Советски Эскара турпалали къонахчали — уж я Сийлахь-боккхача Даьхен тІем тІа советски халкъага котало яккхийта керттера фактораш.

Цу тІем тІа советски халкъа сийлахь-воккха баьчча, организатор, полководец яр вай сий дола Коммунистически парти. Ерригa ший организационни гений, СССР халкъий чІоагІача содружества берригa низ, шерашка Іоадаь дерригa денал, тІагІертта хІама хьадеш а ловш а хилар, низ кхозча лоІам цхьан хІаманна — фашизм йохаяра тІабахийтар парте.

Массанена а ховш ма дий—бирса революционни школа чакхъяьккхай коммунисташа - ленинцаша. Царна духьал лаьттай царизма Іалaьмате йоккха машин ший эскарца, набахтенашца, каторгаца. Къовсама хІара гІа боаккхар цІеца, дукха нах бовш. Цхьабакъда, коммунисташ Іомабеннаб майрра кхерама бІарахьажа, валарах хІама ца хета. Низ болча моастагІчо хІама а етташ Іомабелар уж чІоагтІача, халача къовсама дуккха бола нах кхотабе, котдаргхиларах дуккха бола нах тІа-тІа чІоагІагІа тешабе. Вай доккхал ду вай парти къовсам лоаттабе а шийла тІехболча низел котъяла а Іалaьмате дика Іомаялларах.

Парте толашагІа дола низаш къовсама эггара кхерамегІеи бехктокхамегІеи йолча участкашка дахийтадар. Сийлахь-боккхача Даьхен тІема фронташка бар вай парте Центральни Комитета членах кхоалагІа дакъа гаргга нах. Райкомий, горкомий, обкомий, крайкомий, союзни республикай партей центральни комитетий секретараш тІом беш долча эскареи моастагІчун тылеи бахийтабар.

1941 шу чакхдоалаш ЦІеча Эскаре вар 1 миллиони 300 эзари коммунист. Парте хІара члена вахареи балхеи тІехйола нормеи закони а хинна дІаэттар «Коммунисташ, дІахьалхашка!» яха лозунг. Парте кхо миллион воІ вийр фронташка. ТІом болча шерашка ихи миллион болча советски наха хьалдизар цун мугІараш. ТІом бе кийчлуш эзараш болча бІухоша дехар дора шоаш парте дІаэца яхаш, цар кандидатски стаж къонахчал мелл хьажарца чакхйоалар.

Парте хьалхле лелаеча вай халкъо йолла хІама даьд ший ТІема Низаш эшалургдоацаш хилийтара. Вай Советски Эскаро, цун салташа, матросаша, сержанташа, старшинаша, эпсараша, инаралаша, адмиралаша дизза кхоачашдир вай халкъо шийга даьха дог, бохабанзар цар шийх бенна тешам!

Сийлахь-боккха Даьхен тІом болча ханара фронта а тыла а дуккха бола турпалаш дерригача дуненна бовзаш ба. Вожаш эдноюлчанаштеи шоай мехкаштеи бовз. ХІаьта кхы а миллионаш, миллионаш нах ба—тІом тІа байна а хІанз дийна болаш къахьегаш а цІераш дуккхача наха ца йовзаш. Цу мугІарех болча а доккхал ца дезача а наха гайтар шийца нийсде кхы доаца къонахчал, валарах дош ца хетилга, майрал, хьаькъал, маькарло, котало яккха бола бохаргбоаца лоІам. Хац сона бокъонца волча сагах доахка дика гІулакхаш дувцалургдолаш мел дукха дика дешаш да дунен тІа! Цхьабакъда, царех хІарадар советски сага — сийлахьбоккхача Даьхен тІема салтечоа, патриота, доакъашхочоа доагІаш-м да!

Фашисташца баьча тІем тІа къонахчали турпали гойтарах Советски Союза орденаши медалаши енна ворхІ миллион советски тІемахо ва. 11 эзар саг ва Советски Союза Турпала цІи енна.

Хьанна дицденнад Александр Матросова, Николай Гастелло, Юрий Смирнова, Василий Зайцева, Александр Покрышкина, Иван Кожедуба, Алексей Маресьева, дуккхача, дуккхача кхычар даь лергдоаца денал дола гІулакх. Хьанна йовзац рейхстага тІа Коталон Байрахх егІача Михаил Егорова, Мелитон Кантарияй, Константин Самсонова цІераш. Советски сага бохабергбоацача лоІамеи из чІоагІа духьал отташ хиларен символ а хинна дагалаттаргъя вайна инарала Дмитрий Михайлович Карбышева, поэта Муса Джалила, вай Даьхен доазол арахьа лоаттабаьча антифашистски къовсама турпалий Федор Полетаева, Василий Порика, Мехти Гусейн-заде цІераш.

Вай тыле гаьнна юкъе чуненача моастагІчо цІерца го баьча турпалча Брестски крепосто массехк кІирагІа вІаштта тІом лоаттабир моастагІчуьнца. Дуккхача наьха турпала, денала, къонахчала хьокхам а хинна дІаэттача цун обороно дерригача дуненна гайтар советски салтечун турпала низ. Из денал дола Іалaьмате доккха гІулакх дагалоаттадара Брестски крепостах «Крепость-турпал» яха сийлен цІи тиллай, Ленина ордени «Дошо седкъа» яха медали а луш.

Вай дег чура моаршал да Брестски крепость лораяьча дакъа лоацаш мел хиннача хІанз дийна мел волча сагага! Сийле ма йожийла из лораеш тІем тІа мел байнарий!

Турпалаша шоай са кхо ца деш баь тІом советски наьха моральни деналеи патриотизмаи дийна хьокхам ба. Сий а беркат а хилда царна, новкъостий!

Сийлахь-боккхача Даьхен тІем тІа массе тайпарча эскараша — вай сий долча пехотас, морякаша, летчикаша, танкисташа, артиллеристаша, сапераша, связисташа, разведчикаша — цхьатарра доккха денал гайтар, массе доазув доацаш майра а кхетам болаш а лийтар уж. ТІема юккъе хьахилар Советски гварди, тІема гІулакхаш дарах яьккхар цо из йоккха цІи.

ТІом лаьттача шерашка Советски тІема Низий мугІарашта юкъе хьахилар итташ эзараш бола говзали опыти йола военачальникаш. Взводий, ротай, эскадрилей, батарей, батальоний, полкий, бригадий, дивизей командираша дІахьекхар шоаш бокъонца бола котало хьаераш болга.

Коммунистически парте кхетам луш лакхбаь хьалхашка баьхар дуккха бола Іалaьмате дика полководцаш. Шерра йовзаш я новкъостий И. Х. Баграмян, А. М. Василевский, Н. Ф. Ватутин, К. А. Вершинин, Н. Н. Воронов, Л. А. Говоров, А. Г. Головко, С. Г. Горшков, А. А. Гречко, А. И. Еременко, Г. К. Жуков, М. В. Захаров, И. С. Исаков, И. С. Конев, Н. И. Крылов, Н. Г. Кузнецов, Р. Я. Малиновский, К. А. Мерецков, К. С. Москаленко, А. А. Новиков, Ф. С. Октябрьский, И. Е. Петров, М. М. Попов, К. К. Рокоссовский, В. Д. Соколовский, Ф. И. Толбухин, В. Ф. Трибуц, И. Д. Черняховский, В. И. Чуйков, Б. М. Шапошников, И. С. Юмашев болча гІорбаьннача военачальникий а кхы дуккхачар а цІераш. МоастагІчоа хІама тохилта вІаштІехьдоаккхаш хьинаре дакъа лоацаш хилар граждански тІом хиннача хана денз хьа а цІераш йовзаш бола «къьнача гварде» викалаш С. М. Буденный, К. Е. Ворошилов, С. К. Тимошенко.

Даьхен тІом болча хана моастагІчун дуккха эзараш бІухой юкъе болча эскарашта гобари уж доходари, тыле кІоргтара моттигаш чулувцар, рейдаш яр, тайп-тайпарча эскараша говза координации вІаши новкъостали дар вай сийлен цІи хезача маршалий, инаралий, адмиралий тІом бара говзал шоайла тІех кхы йоаца образецаш яр.

Советски ТІема Низий са дар политически болхлой. Цар вай бІухошка кхоачийтар парте дош, майра а шоаш кхо ца беш а къовсам лоаттабара дог ураувттадора. Политрукагара денз тІема совета членага кхаччалца — уж массанел халагІа йолча моттиге хулар, вай бакъ гІулакх котдаргхиларах бІухой тешам а болийташ, къонахчал, лоІам болаш, кхераргбоацаш хургболаш уж кхета а беш.

Эггара халагІча деношка вай салтий дег чухь чІоагІа тешар моастагІчул вай шеко йоацаш котдаргхиларах. Вай ЦІеча эскаро Коталон сий дола Байрахх Волга тІара денз Эльбага кхаччалца йихьар. Советски ТІема Низаш вай Даьхен сийи ший лоІаме хилари лорадеш чакхдаьлар, фашистски низ-Іоткъама кІалхара даьхар халкъаш. Лергдац цар даь денале гІулакх!

Сийле хийла котваьннача советски салтечун!

Сийле хийла вай турпалча Советски Эскара!

Советски патриотизм къаьгта хьахьокхаш бар моастагІчо дІалаьца ерригa территори чулоацаш хинна дуккха нах юкъе бола партизански болам. Партизански отрядий, соединеней, подпольни организацей мугІарашта юкъе тІом беш бар миллионаш бола денал дола бІухой. Украина, Белоруссе, Молдаве, Литва, Латве, Эстоне, Смоленски, Брянски, Орловски, Ленинградски, Калинински, Российски Федераце цхьайолча кхыча областий дуккхача районашка турпала къовсам лоаттабора партизански легендарни соединенеша.

1812 шера хиннача Даьхен тІема партизаний — патриотий сий юха хьала а гІоттадеш, 1941 — 1945 шерашка хиннача Даьхен тІемо Денис Давыдовеи Василиса Кожинайи цІерашта уллув вай мехка историе чухь дІаязйир Сидор Ковпака, Константин Заслонова, Николай Кузнецова, Вера Харужнай, итташ а бІаьш а болча подпольщикий, партизански отрядий командирий, советски разведчикий цІераш.

ЦІаккха а йицъенна хургьяц партизански командираш хиннача новкъостий Т. П. Бумажкова, А. В. Германа, М. А. Гурьянова, В. И. Козлова, В. З. Коржа, И. А. Козлова, М. И. Наумова, С. В. Руднева, А. Н. Сабурова, А. Ф. Федорова, М. Ф. Шмырева, фашистски захватчикашта духьал лаьттача халкъа сопротивлене кхы дуккхача, дуккхача турпалий цІераш.

«Доагаш хилда немецки оккупантий когашта кІалхара лаьтта!» яха цІимхара дешаш вахаре шоай гІулакхашца чакхдоахар цар.

Каска туллача, шинель юхкача советски бІухочунна уллув латт моллагІа дола граждански барзкъаш духхача, цІе лента доалла кий туллача турпала партизана — моастагІчун кІоаргача тыле бІаьш а эзараш а километраш фронта гаьна гитлеровцаш кхерабий корзагІбоахаш хиннача сага образ а.

Сийле хийла халкъа турпалий — вай партизанийи партизанкайи!

Новкъостий!

Фашизм эшаеш фронте котало йоаккхилга хьахулар советски болхлоша, ахархоша, интеллигенце тыле тІагІертта къахьегарца а. Къовсаме котдалга тІом барах меттел берригача мехка шерра баьржача металл бахьан, тІема техника бахьан, ялат бахьан лоаттабеча сийлахь-боккхача къовсамах а тийша дар.

Лоацача ханашка экономика йизза оборонана гІулакх дергдолча оттае езар. Из де дийзар эггара халагІа долча хьалашка, гитлеровски эскар — бІехалаш мехка территоре тІа даьннача хана. ХІанз а тІехьа, ткъо шу даьлча, тамаш ца йича ялац дуккха бІаьш йола йоккхий предприятеши 10 миллион совгІа вола саги Малхбоалехьа дІовохийтилга вІаштІехьдоаккхаш советски болхлошта, инженерашта, производства командирашта карагІдаьннача денал долча гІулакхах. Боккъалдар аьлча, бІарчча индустриальни мохк эзараш километраш дІабихьа Іооттабир. Цига, саг ца вахача моттигашка, дукхагІча даькъе ерзанча, тІа кхоалле йоацача ара, машиннаькъа платформаш тІара Іойоахкашехь болх бе йолайолийтар.

Вай халкъо массаза а Іалaьмате чІоагІа баркал яхаш дагалоаттадергда Урала, Поволжья, СибарегІен, Дальни Востока болхлошта, инженерашта, техникашта карагІдаьнна сийлахь-доккха а денал дола а къахьегама гІулакх. Вай Іалaьмате йоккхача Даьхен краера крае кхаччалца шоаш кхо ца беш къахьегарца советски наха Іалашийр моастагІа эшаваь котало. Кузбассаи Карагандаи шахташка боаккхар коталонна эша кІор. Урала мартенашка лоаладора гоама моастагІа вохавара хиланза даргдоаца болат.

Уральций, сибиряккий, дальневосточникий турпала къахьегамца дІаувра моастагІчуницарча къовсамеи коталони юкъарча гІулакха юкъе кІезига доаца дакъа лаьцача Казахстанерча, Средни Азеи Закавказьени республикашкарча цар вежарий къахьегам а.

ТІом лаьттача шерашка хІама ца эшаш гитлеровцарел шозза дуккхагІа тІема техника хьайир вай. ТІом хиннача диъ шера вай промышленносто хьайир 490 эзар гаргга йоккха топ, 102 эзар совгІа танки ше лела йоккха топи, 137 эзар гаргга тІема самолети.

Екъа, цецвала ца везаш йола цифраш хета йоагІар царех. ХІаьта ма дукха дуви-кха цар! ДукхагІча хана цехашкара ара ца бовлаш бетташ а доахаш, станокашта хьалхашка дуаш а наб еш а болаш, выходной деноши а доацаш болх баьча миллионаш болча болхлой, техникий, инженерий кулгаша ма даьдий из. Ишта къахьега могаргдацар Даьхенна долча гІулакха, цІимхара кхерам тІаэттача хана къахьегарца шоай граждански, патриотически декхар, шоай вахаро лерхІар а цун чулоацам а гуш болча наха мара. МоастагІа вохавара вай мехка къахьегамхой низ оарцагІбоаккхача боккха лоархІам болаш хилар советски профсоюзаш. ТІом лаьттача шерашка болхлой классо хьийга къа вай мехкарча берригача къахьегамхошта хьокхам болаш а да, тІехьа тІайоагІача хана хург а да. Сий а беркат а хилда вай денал долча болхлой класса!

Болхлой классаца цхьан мугІаре а айтта къахьегаш бар колхозни ахархой. МоастагІчо дІалаьцар дІаьхий а дІадийнар дика хьаула а мехка лаьтташ. Вай халкъ моцалца кІалдита лерхІаш вар из. Цхьабакъда цунах хІама хиланзар. Цу хьакъе денал дола гІулакх карагІдаьлар вай колхозхошта, совхозий болхлошта, юртарча партийни организацешта. ТІема халача хьалашка, балха кулгаш, трактораш, юртбоахама машинаш чІоагІа ца тоъашше а цар шоаш кхо ца беш къахьегарца моастагІчоа дагалаьттар доха а дир, вай эскари тыли дуача хІаманца Іалаш а дир.

Хоастами беркати хилда вай юрта боахама сий долча къахьегамхошта!

Фашизм эшаяь яьккхача коталонна юкъе доккха дакъалаьцар вай интеллигенце. Цун викалаш ТІема Низий мугІарашцеи партизански отрядашцеи моастагІчоа духьал тІом беш тылерча эггара бехктокхамерча участкашка къахьегаш бар.

Советски Іилмахошеи конструкторашеи — новкъосташа С. В. Ильюшина, В. М. Петлякова, А. Н. Туполева, А. И. Микояна, А. С. Яковлева, С. А. Лавочкина, В. Г. Грабина, В. А. Дегтярева, Ф. В. Токарева, Г. С. Шпагина, А. А. Морозова, Ж. Я. Котина, И. И. Иванова, Ф. Ф. Петрова хьайир дикагІа долча тІема герза, тІема техника, снаряжене образецаш. Из бахьан долаш советски бІухошка кхаьчар чІоагІа хоастаеш хиннача «пантерели» «тигрели» тІех йола танкаш; сигале шоай караерзае вай летчикашка йиш хилийта самолеташ; вай пехотаи артиллереи гІулакхаш толамца Іалашдаь геттара дика дола кхосса герзи йоккхий топаши. ТІема юкъе дакъа лоацаш хиннарашта дика дагадоагІа цІи хезача «катюшай» цІеро мел чІоагІа унзар боахар гитлеровцаш.

Де а доагІаш халкъо сий дир тІом лаьттача шерашка советски культура деятелий. МоастагІчо тІом тІабеннача хьалхарча деношка денз шоаш мобилизаци а яь тІема тІа бийхарг лаьрхІар писателаша, журналисташа, художникаша, музыканташа, артисташа, кино болхлоша. Алексей Толстой, Михаил Шолохов, Александр Фадеева яьаьча дог ураоттадеча патриотически статьяша, — Эренбурга меттахьа тохаш йолча публицистико, моастагІчо го баь чулаьцача Ленинградера Николай Тихонова дог тохадолийтача очеркаша, Александр Корнейчука пьесаша, Ванда Василевскаяй, Леонид Леонова, Борис Горбатова, Леонид Соболева, Аркадий Гайдара произведенеша, Константин Симонова, Джамбул Джабаева, Максим Рыльске, Петрусь Бровка, Алексей Суркова, Василий Лебедев-Кумача, Соломея Нериса, Самед Вургуна стихаша, Советски Союза халкъий кхыча писателашеи поэташеи даьча йоазоша, къахетам боацаш хІама тохаш йолча Кукрыниксай карикатураша, Шостаковича симфонеша, Александрова, Дунаевске, Соловьев - Седой иллеша, советски халкъий культура бІаьш а эзараш а болча сий долча викалий ерригача творчествас захватчикаш гоамбара ала боаккхар наьха кер чу, тІом бе къонахчал, лоІам чІоагІбора. Маяковске дешаща аьлча советски писателa перо гебагІца дІанийсбаьяр. Кхоачам ба, масала, Александр Твардовске поэма тІа вувца, дикача бегащеи ирача дешацеи вай бІухой дог гІоздоаккхаш, дог цІенеи хьалкъалеи гІулакх дара хьокхам телаш, халкъа маькарлони халкъа низеи хьокхам гойташ коталонга кхаччалца бола берригa хала никъ баь гварде мугІарегІа вола Василий Теркин дагавехача.

Сийле хийла вай советски интеллигенце!

Бирса тІом лаьттача шерашка цецвоаккха къонахчал гайтача советски кхалнаха вай лаьттара поклон я.

ТІом хиннача деношка санна низ болаш цІаккха а гучадаьннадац вай советски кхалнаьха са доккха хилари лоІам чІоагІа хилари. Даьхенна мутІахьа, тешаме, из эзаш уж хилар, цар боарам боацаш чІоагІа хьега къа, фронтера турпал. Топ бе йоаллача, самолета штурвале латтача кхалсага бІухочун образ, белажаш тІа погонаш ядача санитарка, сестра, лора образ ше кхо ца яреи патриотизми хьокхам а телаш вай дагалаттаргья.

ХІаьта ма дукха хІама дир кхалнаха котало яккхара тыле! Шоашта а фронте бахарашта а хьалхара къахьийгар цар. Нагахьа санна вай салташта карагІдаьнна денал дола тІема гІулакх цхьан оархалга чуи советски кхалнаха карагІдаьнна къахьегама гІулакх вокх оархалга чуи дилла йиш йола тараз карадоагІаре, тІаккха, хетаргахьа, тІема кІерама кІал шоай моарошцеи къонгашцеи кхера ца луш цхьан мугІаре лаьтта турпала советски кхалнах санна, цхьатарра латтаргдар уж оархалгаш.

Деза новкъостий! Аз гІадваха дІахойт шуга, коммунизм хьалъеш, сийлахь-боккха Даьхен тІом болча шерашка Даьхе лораеш советски кхалнаха карагІдаьнна Іалaьмате доккхий а денал дола а гІулакхаш, фронте а тыле а цар уж турпалал йолаши шоаш кхо ца беши хилар белгалдоаккхаш, хІаьта иштта халкъашта юкъера доттагІал чІоагІдеча а машара тІехьарча къовсаме а кхалнаха лоаца доккха дакъа белгалдоаккхаш, парте Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, Министрий Совето соцам баьб СССР-е Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха ди — 8 март болх беш доаца ди хургдолаш.

Мукъаба сона вай советски кхалнаха, вай дукха езача ноаношта, нанашта, йижарашта, мехкарашта унахцІена, ираз долаш дахалда шо, доккхий керда толамаш доахалда оаш, аьнна ловца баккха!

(ДІахододар 3-ча оагІо тІа).

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДОКЛАД

Социалистически Даьхе лораеш кхоначалеи турпалалеи Iалaьмате йоккхий образецаш хьахьекхар вай кагийча нахеи мехкарашеи, комсомольцашеи комсомолкашеи. Ленински комсомоло цу деношка Даьхенна белар боарам боацаш тешаме бола миллионаш, миллионаш бIухой. Уж майрра бов болхар Даьхе лораяра духьа. Космодемьянская Зояй, Чайкина Лизай, Краснодона молодогвардейций, Чекалин Саший, Маметова Маншука, Мельникайте Марияй, дуккхача кхычар сийрда, турпала цIераш советски Даьхенна боарам боацаш тешаме хилара хьоккхам тебалаш латтаргъя даиман а.

Сийле хийла вай советски кагирхой!

Новкъостий!

Нагахьа санна сийлахь — боккхача Даьхен тIема кертерча турпалах дувце, тIаккха из дергвоаца турпал ва вай мехка дахача, вежарий бохаргбоацача бувзамашца кхетаденнача халкъий барт тайна беррига дезал. Эрсий, украинцаш, белорусаш, узбекаш, казахаш, гуржий, азербайджанцаш, литовцаш, молдованаш, латышаш, киргизаш, таджикаш, армянаш, туркменаш, эстонцаш, лоацца аьлча Советски Союза дерригача халкъий къонгаш накха духьал бабкха шоай Даьхе лорае айттар. ТIемо баьча тохкамо хьахьекхар парте ленински къамий политика нийса хиннилар. Фашизмана маганзар социалистически къамашта юкъе юкъ йолла. Цар вежарий цхьоагIоно хьахьекхар шийй низ а ше вахаре мегаш хилар а, фашистски захватчикаш эшабеш котало яккхара долча керттерчарех цхьа хIама хилар цох. Даиман дахалда, чIоагIлулла, тоалулда вай халкъий дохаргдоаца доттагIал!

Новкъостий!

Котало йоаккхаш доккха дакъа лаьцар антифашистски коалице кхыча мехкашеи халкъашеи.

Советски бIухошта улув дIа а этта тIом беш хилар Людвиг Свободен Богумир Ломскийн керте лаьтта чехословацки эскара доакъош, Михаил Роля-Жимерский, Зигмунт Берлинг, Мариан Спыхальский керте лаьтта польски Эскар. Вайна дика дагадоагIа вай юкъарча къовсаме воашта вежарашха йолча социалистически Монголе даь новкъостал. СССР-ен Францен халкъий тIема барт - цхьоагIон хьоккхам хилар Луи Дельфинос команда а еш «Норман-дия-Неман» яхача французски авиационни соединене толамца доладаьча гIулаххех.

Фашисташта духьаларча къовсама летописа юкъе сийлен оагIонаш язйир цIи хезача Словацки восстанеи Праге хиннача восстанеи; Польша столице — Варшаве хиннача восстане, Болгареи Румынеи хиннача восстанеша. Малхбоален Европа халкъаша мукъадовла лоаттабьча турпалча къовсамца айхха ювзаенна я новкъостий Владислав Гомулка, Антонин Новотный, Тодор Живков, Янош Кадар, Георге Георгиу-Деж санна болча коммунистически партей гIорбаьнна болча деятелий цIераш.

ТIом лаьттача ерригача хана оккупанташца турпала къовсам лоаттабир Иосип Броз Тито керте лаьттача Югославе халкъ-мукъадаккхара эскаро. Гитлеровцашта къиза довнаш дора Албанеи Грецеи партизански эскараша.

Фашизм йохаеча дакъа лаьцар болгарски, румански, венгерски, финcки эскараша.

Боккха лоархIам болаш хилар Франце, Итале, Норвеге, Дане, Бельге, фашисташа дIалаьцача Малхбузен Европа кхыча мехкашка хиннача Сопротивлене болама. Коммунисташа антифашистски, патриотически низаш кхотадеш, кертера лоархIам коммунистий болаш хинна шерра юкъара демократически болам бар из. Германе чуххь коммунисташа хьалхале а лелаеш немецки халкъа дикагIа болча къонгаша подпольян къизача террорей хьалашка чIоагIа къовсам лоаттабир гитлеровцашта духьал.

Гитлеровцаша дIалаьцача территорешка, Сопротивлене бIухой мугIараш юкъе, фашистски набахтенашкеи концлагерашкеи коммунисташа шоаш кхо ца бара, денала, турпалала хьоккхам телар. Халкъашта дика йовз фашисташта духьал лоаттабьча къовсама фронта хьалхле лелаьча, новкъостий Жак Дюкло, Вальдек Роше, Луиджи Лонго, Эрнст Телман, Макс Рейман санна болча а кхы дуккхача а кулгалхой цIераш.

Фашизмана духьалара халкъий къовсам вIаштIехьбоккхача боккха лоархIам болаш хилар дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама бовзаш бола деятелаш — Георгий Димитров, Пальмиро Тольятти, Морис Торез, Вильгельм Пик, Вальтер Ульбрихт, Долорес Ибаррури, Иоган Коплениг.

1945 шера 2 сентябре милитаристски Японена капитуляци ярца чакхъяьнна агрессорий блок эшаро хьахилийтар Азерча халкъий революционни болам лакхбалара эша дика хьалаш. Цу хьакъе боккха лоархIам болаш хилар Советски ТIема Низаша Японе хержа дола квантунски эскар дохадар.

Нов. Мао Цзэ-дун керте лаьттача Коммунистически парте хьалхле а лелаеш бокъонца бола оккупанташта духьалара халкъа тIом баьржар Китая территоре тIа. Японски агрессорашта духьал денал долаш тIом бир Монгольски Халкъа Республика нов. Чойбалсани нов. Цеденбали керте лаьттача бIухоша. Шоаш кортамукъеи шоай лоIамеи хилар духьа турпала летар Вьетнамеи Корееи халкъаш, цу мехкий коммунисташа хьалхе а лелаеш. Цу къовсамца къаста йиш йоацаш ювзаенна я халкъаш мукъадахара къовсама бовзаш болча денал долча кулгалхой нов. Хо Ши Минеи нов. Ким Ир Сенеи цIераш.

Дуккхача шерашка империалисташтеи колонизатораштеи духьала чIоагIа къовсам лоаттабаьб Индонезе, Филиппиний, Малайяй, Бирма патриоташа.

Щенача дегаца дагабоагIа вайна США, Англе, Франце халкъаша, антигитлеровски коалице гIолларча, вай кхыча союзникаша лоаттабаь къовсам.

Вай доагIаш дола сий ду фашисташта духьал цхьана лоаттабаьча къовсама шерашка вайца барта хинна мехкий правительствашта керте лаьттарий — США президента Рузвельта, Англе премьер-министра Черчилла, тIом беш хиннача Франце правительствана керте лаьттача инарала де Голла.

Новкъостий!

Советски халкъо цун ТIема Низашеи сийленца кхоачашдир шийй сийлахь-доккха халкъаш мукъдахара декхар. Цар вежарашха новкъостал дир Европаи Азеи халкъашта цар кортамукъеи шоай лоIамеи хилара тIехьа лоаттабеча къовсаме, фашизмах мукъадалара новкъостал дир немций халкъа а.

Тахан, фашизм эшаьяь яьккхача Коталон 20 шу дузача дезача дийнахь, вай доккхал а деш ала йиш я советски халкъа сийленца дIа мегар шийна тIемо тIаоттаяь хинна йоккха хало. МоастагIа вохавир, эшавир. Вай Iалaьмате дикача халкъо, халкъо - турпала, низ болча халкъо планета тIа лаккха хьалъай а яьй, тIема шерий алана юкъе гIолла коталонца чакхъйоаккхаш дIа а йихьай сий даьккха йола ленински байракх, сийлахь, боккхача Октябра байракх, социализма байракх.

Сийлахь-боккхача Даьхен тIема тIа советски халкъо яьккхача Коталон сий цIаккха а доврдац. БIаьшерашка дахаргда из!

ТIом хиннaчул тIехьагIарча шерашка хинна исторически хувцамаш

Новкъостий!

Хала а бIаьха а тIом теккхар Советски Союзо. Iалaьмате йоккхача аренашкара городаши юрташи йохаяь а йоагаяь а яр. Фашистски варвараша йохаяь а йоагаяь а дIаьккхар 70 эзар совгIа городи юрти. ХIама ца эшшаш ерригa а йохаьяр Минск, Смоленск, Сталинград, Севастополь, Воронеж, Новороссийск, Харьков, Полтава, кхы дуккха городаш; хIалакьяь а йохаяь дIаьха а яр итташ эзараш промышленни предприятеш, колхозаш, совхозаш; пятилеткашка хьалхара хьалъяь йола, вай халкъа доккхал дола Днепрогэс, «Азовсталь», «Запорожсталь», «Ростсельмаш» йохаяь гувнаш дар. Боккъалдар аьлча къулбехьен ерригa индустри хIалакъяьяр.

Цхьанна а статистикана лоархIадургъяц тIом хиннача шерашка советски халкъа хиннача зений боккъонца йола масштабаш. ЛархIа а лаьрхIа, цифраща еррал ба оалалургбий фашисташа хIалакбаь вай наьха дуккхача тIехьенаша Iалaьматё дукха материальнии духовнии ганзаш хьаеш дIабаха къахьегам, уйла, талант.

ВIалла а ца хиннача тайпара дола чоалхане декхараш эттар вай мехка хьалхашка. Долла хIама хIалакдеш хиннача тIемо даь доккхий зенаш юхаметтаоттаде дезар, миллионаш болча наха даа, дувха, чуIе моттиг хилийта езар, мехка экономика маьршача кIийлен тIа яккха езар, керда юхаметтаоттаде дезар боахама бувзамаш, дIахо экономическии культурнии вахар хьалдара эша ресурсаш лаха езар. ХIаьта цхьаккха а кхоана дергдолаш тIехьатта йиш йолаш дацар. Цу новкъа вайна кIезига халонаш хиланзар. Вайна тIаэттача халонех политически хьакъе шоашта пайда эцара духьал бацар тIема тIа гIоллара вай союзникаш. БIайха тIом йистебаьккхачул тIехьагIа вайга кхаьчар империалисташа болабаь «шийла тIом». Малхбузерча паччахьалкхенаша йолаяьча антисоветски кампане партии халкъи лоацца хана боахама доккхий декхараш чакхдаханза даргдоацача, машаре вахар хьалдарга дIайохийта дуккха средствааш мехка оборонага дIаяхийта езача оттадир.

Социализма моастагIаша шоай расчеташ уттайора Советски Союза тIемо бохабаь боахам йIаьххача хана юхаметтаоттабе могаргдац мотташ. Дуккхача буржуазни политикашеи экономисташеи йоахар итташ шераш дезаргда цу гIулакха. Хургдар ховча наха санна йоахар цар, Iалaьмате доккхий зенаш хилар бахьан долаш СССР эггара кIезигагIа низ болчарех мохк хинна дIа а оттаргъя, дунен йоккхача паччахьалкхений списка тIара дIа а яргъя.

СССР-а тIаьтта экономически халонаш кIоаргъе а чоалхане яха а гIерташ шоашта мел могар дора империалистически паччахьалкхенаша. «Низа позице тIара» яха политика кхайкайир цар, сиздаь герз хьаде доладир, вай мехкацарча торговлена блокада йир, Советски Союза духьала шантажи провокацеши йора. Чоалхане дацар цар лийрхIар: тIема тIехьарча ханара экономически хало СССР-о ловргъяц, империализмана хьалхашка гора оттаргъя из.

Цхьабакъда, империалисташа тIаккха а харцахьа лоархIамаш дир. Цар лархIанзар керттерадар — советски паччахьалкхен чулоацам, социалистически строя чура низаш, советски халкъа син чIоагIал, из коммунизма идеалашта мутIахьа хилар.

Сацанза яр тIема залпаш, хIаьта салтечоа тIехьа водар болхло, ахархо, гIишлонхо. Коммунистически парте хьалхленца советски наха йоаржайир эггара шерагIа йола маьршача къахьегама фронт. тIема халонаш тIалаьттача шерашка санна, къонахчал долаши шоаш кхо ца беши хилар.

Деррига а массехк шу мара эшанзар СССР халкъа боахам керттерча даькъе юхаметтаоттабе. 1948 шерехьа а кхаьчар вай тIом хилалехьа хиннача промышленни производства боарамга. Цхьабакъда из дацар тIемо даь зенаш юхаметтаоттадар. Цхьабакъда, советски халкъо лоархIамера рубежаш а яьхар, хIаьта дIахо дIахьалхашка дахара эша масштабашка а диллача тIом хилалехьа хиннарел тIехдола хьалаш хьа а дир.

ТIом хилалехьа хьалха а яр Советски Союз-м низ бола индустриальни паччахьалкхе. Цхьабакъда дунен промышленни продукцех цу хана цо лоаца дакъа иттлагIдар а дацар. ТIом хилалехьа хиннача боарамца нийсйича советски промышленноста продукци 7,3-зза лакхъеннай. Дунен промышленни продукцех хIама ца эшшаш 20 процент хьаю хIанз СССР-а вешта аьлча Англи, Франци, ФРГ цхьана хьанийцача цар ечул дукхагIа.

Дуккхаза а дегIаденад промышленни продукце керттера тайпаш хьаделга. 1940 шера СССР-е лоаладаьдар 14,9 миллион тонн чон, хIаьта дIадахача шера — 62,4 миллион тонн. Болат тIом хилалехьа лоаладаьдар 18,3 миллион тонн, 1964 шера—85 миллион тонн. Аьшка руда доаккхилга цу хана чухь пхезза лакхденнад, кIор — 3,3-зза, мехкдаьтта — ворхIазза. ЧIоагIа дегIаденад синтетически материалаш хьаелга. ТIом хилалехьа вIалла ца йоаккхар мо яр Iалама газ. ДIадахача шера вайга кхаьчар 110 миллиард кубометр газ.

ЧIоагIа хувцаеннай промышленни производства структура. Геттара лакхденнад беррига а халкъа боахама прогресс Iалашъеш долча доакъой удельни доазал. Производствана юкъекхухь электронно-вычислительни техника, телеуправлене системаш, технологически процессашта автоматически тIахьожами регулировании елга. Бокъонца тIа гIертта технически юхакийчбеш латт вай беррига социалистически боахам.

ТIом хиннaчул тIехьагIарча хана Советски Союзе хьалъяй Iалaьмате йоккхий электростанцеш. ХIанз вайцига йоаккх 1940 шера йоаккхаш хиннaчул хIама ца эшшаш иттазза дукхагIа электроэнерги. ХIанз духьал пхе станце — Волга тIарча шинне, Братскичо, Приднепровскичо, Луганскичо тIом хилалехьа ерригача электростанцеша йоаккхаш хиннaчул дукхагIа электроэнерги йоаккх. СССР атомни электростанцей даьхе а хинна дIаэттай.

Массанена а дика дагадоагIа тIом хиннaчул тIехьагIа мел халача хьал тIа бар юрта боахам. Партеи правительствая кIезига низ тIабахийтанзар юрта боахам юха а кердача техникаца Iалашбара, йохаяь хинна колхозаш, совхозаш, МТС-аш юхаметтаоттаяра, культураш дIаюв лаьтташ дикка шердара, ялат а кхыйола юртбоахама продукташ а дукхагIа яхара. Дукха къахьийтар колхозхоша, совхозий болхлоша лаьттанцареи хьайбайи боахам лакхбара.

Доккхий хIамаш да Iилмаи культураи даькъе вайна карагIдаьннараш а. Из хIанз массане а бакъду. Мехка халкъа боахаме болх беш лаккхереи юкъера специальнии образовани йола 11 миллион специалист, 600 эзар совгIа Iилма болхло ва. Советски Iилмано толамца къестаю эггара чоалхане йола проблемаш. Вай ханарча Iилма технически прогресса кертерча доакъошка хьалхара моттигаш яьхай цо. Эггара лоацагIча хана дIаьккхар США атомни монополи, хьайир низ бола атомни промышленность.

БIаьшерашка дахаргда космос караерзаеча даьхен Iилманна карагIдаьнна денал дола турпала тIулакх. Дунен тIа эггара хьалха советски саг вахар космосе. Дукха ха йоацаш дерригача дуненна бIаргадайра саг космосе ара а ваьнна, Вселенне бух боацача ара гIолла паргIатта лелаш. Из а вар советски саг.

Экономика лакхъяро партегеи правительствагеи йиш хилийтар кердача ларда тIа социалистически производства керттера декхар кхоачашде — къахьегамхой материальни хьал лакхде. Халкъа дуккха а эша товараш тIом хилалехьа хиннaчарел дизза совгIа дукхагIа арахец. Iалaьмате дукха средствааш дIахьожаяьй балхах доагIа алапи лакхдара, бахача нахах беррйгеша мах боацаш дешара, пенсионни Iалашбара, берий учреждениеш хьалъяра.

ТIом йистебаьннaчул тIехьагIа эггара ирагIа йола проблема а хинна дIаэттар наха чубаха цIенош ца тоъар. Духхьал оккупацена кIалъяхача территоре тIеи фронтана юххерча полоса тIеи чуIе моттиг йоацаш висар 25 миллион саг. Тахан а кIезига эшац вайна наха чубаха цIенош. Цхьабакъда цу шерашка геттара дукха хIама даьд. ХIанз миссел дукха наха чубаха цIеноши хьалдеш хиннадац вай мехка цIаккха а. ТIом хиннaчул тIехьагIа городашкеи болхлой поселкашкеи хьалдаьд 900 миллион квадратни метр хула наха чубаха цIенош. Из тIом хилалехьа хиннача мехка нах чубахача цIеной фондал шозза совгIа дуккхагIа хул. Итт миллион совгIа цIеной хьалдаьд юрташка. Советски нахага ерригаш юрташкеи городашкеи кхаьчай 33 миллион керда квартира. Парте Центральни Комитето лерхI нах чубаха цIеной хьалдара темпаш тIехьа тIайоагIача хана а лакхъяла езаш хилар.

ТIом хиннaчул тIехьагIарча ткъаь шера вай общественни паччахьалкхени строй кхы тIа чIоагI а еннай, дIахо дегIа а енай. ЧIоагIъеннай болхлой, ахархой, интеллигенце цхьоагIо, Советски Союза халкъий доттагIал. Къахьегамхой дуккха нах юкъе болча организацей — Советий, профсоюзий, комсомола боахамеи паччахьалкхен вахар хьалдареи дешаш къестадеча бола лоархIам лакхбеннаб. Коммунистически парте хьалхле а лелаеш халкъо къахьегаш хьаяьй коммунистически общество хьалъяра эша материальни, политически, идеологически предпосылкаш.

ТIемо бохабаь боахам юхаметтаоттабар, мохк дIахо общественни дегIаболабар чоалхане процесс яр. Цо Коммунистически партена хьалхашка оттадир Iалaьмате доккхий декхараш. Цу хьалашка лакхлора парте хьалхле лелаяра лоархIам, социализм, коммунизм бахьан бола цун бехктокхам. Вахаро массе оагIорахьара техкар парте политически курс, политически нийса дола лозунгаш хьалаха а шоай ханна оттаде а цунна хар дуккхача наьха опытацара толашагIдар теоретически тоаде, даь гIалаташ бIаргадов а уж нийсде а цунна хар.

Вай парте ЦК октябрьскии ноябрьскии (1964 шера) Пленумашка хаьдда харцйир политикацара боахама хьалхле лелаечареи субъективизм, курал елгеи шийх доккхал дари. Центральни Комитето партеи халкъеи низ тIабохийт вай промышленность, юрта боахам, Iилма, культура, болхлой материальни хьал халдаша лакхлулга Iалашдара. Уж проблемаш кхоачашъяра боккха лоархIам болаш я вай юрта боахам дIахо а дегIабоалабара де деза экономически нийсача ларда тIа латта гIулакхаш белгалдаьха йола КПСС ЦК мартовски Пленум.

Парти хIама нийса довзаш, гаьннара дар гуш, принципиальности йоккха опыти йолаш, халкъа керттерча хьашташа ма яххара луш бола политически никъ дIахьош хиларо кхы а лакхдаьд парте сий, кхы а чIоагIагIа кхотабаьб цунна гонахьа дуккха бола нах.

Фашизмал котдовларо хьахьекхар, Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце дIадоладаьча революционни хувцамий низ бола тоатол юхадерзаде могаргдолаш дунен тIа низ ца хилар. Фашистски Германи — империализма чIоагIало — йохаяро къоастабир тIом хинначул тIехьагIара дуне дегIадара керттера лостам. Малхбузен а Малхбоален а дуккхача мехкашкара капитализм йохаяьча низ болча кердача революционни гIоттама юхь хилар цу коталонах. Дунен политикана, экономикана, идеологена юкъе, миллионаш болча наьха сакхетама чухь хулача кIоаргга хувцамий юхь дIайолайир цу коталоно.

ТIемал тIехьагIара ха белгалъяьлар дунен социалистически система хьахиларца, дунен халкъашта юкъера болхлойн коммунистически болам лакхбаларца, халкъаша машара тIехьа, дунен термоядерни тIема кхерама духьал лоаттабу къовсам чIоагIагIа лоаттабарца.

Фашизмаца лоаттабеча къовсамои из йохаяроI хьалгIоттайир социалистически революцей низ бола талгIи. ТIом хилалехьа дуккхьала шин мехка — СССР-еи Монгольски Халкъа Республикеи — мара хьалъеш ца хиннача социализмо шийй горизонташ гаьнна дIайоаржаяьй. Лоала кIалхара халкъаш мукъадоахаш хьеккача михо лаьттан букъ тIара реакционни режимаш дIа а яьхар, дуккхача мехкашка социализм кот а яьккхар. Албане, Болгаре, Венгре, Германски Демократически Республика, Польша, Румыне, Чехословаке, Югославе къахьегамхоша цIаккха а кхы хургйоацаш дIаьккхар капитализм. Социалистически революце оагайир Ази — сийлахь - йоккха Китай дуккхача бIаьшерашка лаьттача социальнии къамеи низ-Iоткъама баргалех мукъа а яьнна, хIанз социализм хьалъеш йоалл. Социализма эланн халача хьалашка хьалъю Вьетнама Демократически Республикаи Корейски Халкъа-Демократически Республикаи халкъаша. Куба турпалча халкъо чIоагIа дог гIоздаьнна хьалъю шоай лаьтта керда социалистически общество. Вай классах болча вежараша, вайца цхьана къовсам лоаттабеча вежараша лакха даьца дIахьу социализма байракх.

Буржуазни идеологаша шоай дог хьестар социализм цIаьхха лаьтта весса дIагIоргволаш хьаша ва, яхаш. Историе шийй тайпара дир гIулакх — социалистически строй да санна, общественни дегIаахара законах йоагIа результат санна чIоагIлуш я.

Дунен социалистически системо тIа-тIа кIоаргагIа воздействи ю дерригача дунен тIарча къахьегамхоша лоаттабу халкъаш мукъадахара къовсам, дунен халкъашта юкъера отношенеш дегIаахара. Дунен керда тIом болабара а халкъаш лоал оттадара йола империалистически планаш кхоачашъяра а новкъа латта керттера духьале я из.

Ткъаь шера цIенхашттара толамаш даьхад капитализма мехкашкарча болхлой классо. Малхбузен Европе, Къилбаседен Америке, Японе хиннаниз болча классови тIемаша, шерра баьржача забастовочни болламо империалистически паччахьалкхенашта доал деш дола гIозараш къахьегача наха дIадеха цхьадола хIамаш кхоачашде дезача оттадир, дIахо империализмана тIагIортара, цо дагакхоьба агрессивни гIулакхаш дохадара эша предпосылкаш хьа а йир.

Халкъаш мукъадахара къовсамо ерригa континенташ чулаьцай. Иштта чIоагIа, иштта темпаш йолаш бола къамаш мукъадахара болам хIанззалца хьа байзабац къахьегамхой революционни къовсама историена. Азе, Африка, Латински Америка халкъаша меттахьа йиттача хIамо йохайир низ бола колониальни имперeш. ХIанз а колонизаторий Iаьдала кIал латтача халкъаша шоаш лоал лоаттаберашца, шоай кортамукъали шоай лоIами бахьан майра, са кхо ца деш къовсам лоаттабу! Антиимпериалистически къовсам латташ хьахиннай 60 совгIа къона суверенни паччахьалкхе. Социализма идеяша тIатIа дукхагIа караберзабу мукъадаьннача халкъий сакхетам! Африкаи Азеи дуккха йола паччахьалкхенаш социалистически хувцамий новкъа ювл. Цу мехкий халкъашта гу къела, моцала, эксплуатацена къахьегамхой кIалхара боахар социализм мара йоацилга.

Революционни къовсама а социальни хувцамий а авангард, болхлой классаи беррига къахьгамхойи исторически коталонаш яха дог урауттадер а из вIаштIехьдоаккхар а коммунисташ ба. Низ — Iоткъама кIал латтача дуккхача наьха хьашташта тIехьа хьадда а шоаш кхо ца беш а къовсам лоаттабераш ба уж. Коммунистически партеша из сий даьккхад империализмана духьал, къахьегамхой бокъонаш бахьан, машар бахьан къонахчал долаш къовсам лоаттабарах.

Сийлахь-доккхача, хIама ца эшшаш шовзткъе итт миллион коммунист юкъе волча эскара шийй отрядаш я Iалaьмате дукхача мехкашка. Дуккха йола коммунистически партеш дуккахача наьха партеш а хинна дIаэйттай, царна тIехьа болх миллионаш. Вай, советски коммунисташа, доккхал ду воаш цу коммунистий дерригдунен эскарах, вай заман эгара а тIехболча, революционни эгара а тIехболча прогрессивни боламах хиларах.

Коммунистически болама низ а из эшабергбоацаш хилар а латт из марксизма - ленинизма сийлахь - йоккхача байракха тешаме хиларах. Из тIема байракх лакха лоаттаяр, дунен коммунистически болам, дерригача революционни низий цхьагIо лораяр, чIоагIъяр беррига коммунистий сийлен декхар да. Из хьийхад вайна, из васкет даьд вайна дунен пролетариата баьччо, вай парти хьаьвчо — Владимир Ильич Ленина.

Тахан коммунизма — эгара дукхагIа влияни еш бола политически низ. Цо наха яхь бокъонца йола кортамукъал, нийсхо, вошал, машар. Коммунисташ боацаш хилча таханара дуне дац, дIахьалхашка бувла болам бац, прогресс яц. Кхоне коммунизма я!

Дунен шоллагIча тIема урокаши хIанз вай ханара дунен халкъашта юкъера гIулакхи

Новкъостий!

Фашизм эшаьяь яьккхача Сийлахь-йоккхача Коталон ткъо шу дизар белгалдоаккхаш советски наха, цар меттел дерригача мехкий халкъаша а, цIаьхха уйла ю дIабахача тIема событей, цун урокий.

Дагадалла а доагIаш дагадоалла а дош да: фу де деза цу тайпара е цул а унзарагIа йола трагеди юха ца хилийтара? яхар.

Советски Союза Коммунистически парте, цун Центральни Комитето, Советски правительства чIоагIа шоаш бехктокхаме а хеташ дIакхайкаде йиш я: керда дунен тIом ца хилийтара оаха долла хIама да а даьд, дерг а да, аьнна. Социалистически Даьхен кортамукъале бахьан байнараш цIаккха бицлург а боацаш, хIанзарчеи тIехьа тIайоагIачеи тIехьеий вахари иразн бахьан бола шийй бехктокхам кхета а беш, вай кIаьд ца луш чIоагIбу воай Даьхен низ, империализманеи тIемаи духьаларча, машарай халкъий кхерамзленнеи тIехьарча къовсаме дерригача революционни, демократически, машар безарий низий цхьагIонна тIехьа латт.

Вай арахьара политика дика кхетаеш я. Цо лерхIар да ерригача социалистически паччахьалкхенашца цхьана вай мехкашка социализми коммунизми хьалъяра эша маьрша хьалаш Iалашдар, машареи прогрессан гIулакх лорадар. Вай долла хIама да а ду, дерг а да социалистически мехкий цхьоагIо чIоагIъяран уж кхотадаран, цар доттагIали вошали чIоагIдара. Вай чIоагIа хьал а лоац, хьал а лоацаргда халкъаш мукъадахареи революционни боламаш, Азе, Африка, Латински Америка шоай лоIаме яьннача паччахьалкхенашцара гIулакхаш вай дегIа а доаладу, дегIа а доаладергда. Тайп - тайпара общественно -политически строй йолча паччахьалкхенашца машаре дахара принципашта хадданза тIехьа латт вай. Вай долла хIама а дергда империалистически агрессорий планаш йохаяра а дунен кердача тIемах адамаш мукъадахара а.

Цхьабакъда, болаш ба машаре дахара политика харцахьарча оагIорахьа ювца безам бараш а. СССР-аи США-неи юкъерча гIулакхех дувцача хана американски политикаш машаре дахилга хиланза даргдоаца хIама лархIа кийча болаш санна а хеталу. ХIаьта США-с кхыча паччахьалкхений хьакъе гIожагIча тайпара телхаю из политика, цар чурча гIулакхашта юкъе лелх, гуччахьарча агрессе гIулакхаш леладу. Укхаза гуш да американски политикай гIулакхаш вIаштIехьа ца хилар.

Вай Америка ВIашагIкхийттача Штаташцара гIулакхаш дегIадоаладараи тоадараи тIехьа да. Бакъда, вай цIаккха а тIехьа хургдац машаре дахара идея духхьал шин паччахьалкхенна юкъерча гIулакхашка мара ца лелаяра. Вай планета тIа 120 совгIа паччахьалкхе я, царех хIаране сийлен бокъо я цун суверенитет, шийй лоIаме хилар, территориальни бIарчча хилар лархIийта, цун чурча гIулакхашта юкъе ца лелхийта.

Иштта да вай арахьарча политико лерхIа лакха а даькъала а хIамаш. Вай партеи правительстваи цу политико дувцараш советски халкъа керттера хьашташ да, беррига советски наха чIоагIа мога а ю, хьал а лоац из.

Вай парте, Советски правительства тIехьа тIайоагIача хана а хадданзеи лорзагIа ца йоалийташи дIахьоргъя из сийлахь - воккхача Ленина васкет даь политика. Вай из ду воай халкъа машари иразихилийтар духьа, лаьттан букъ тIа мел долча дерригача халкъашта машари иразихилийтар духьа.

Новкъостий! Дунен шоллагIча тIема урокаша хьех, эггара хьалхха империализма агрессивни лехарий хьакъе фела хила, яхаш. Агрессорашца машар а ца бувцаш, цар планаш гучаяха а дIаяха а еза, цар леладеча кхерамерча гIулакхашта меттахьа хIама тоха еза, антиимпериалистически низий мутIараш чIоагIде деза—иштта да машар лорабареи чIоагIбареи тIехьарча къовсама лоархIаме декхараш.

Дуккха хIама хувца могаргдолаш я ха. Цхьабакъда, дIабахача тIема кертера бехке бараш — германски милитаристаш ха йоацаш бахаш санна хеталу, меттахьа тохаш бохабаро уж кхетабаьбац мотт. Хетаргахьа, цар еча уйлах истори цхьан гон тIа кхеста деза: тIом — эшар — низ гулбар — керда тIом.

Версалал тIехьагIа Германена ийшар шийй тIема низий кертерадар вIашагIтохара пхийтта шу совгIа ха.

ХIанзарча германски милитаристаша США-си НАТО кхыча мехкашеи хьал а лоацаш 9 шера дир из. ХIанз цар бе я ах миллион хула бундесвери дуккха нах юкъе бола эскар шердара лаьрхIа йола эпсарий корпуси.

Малхбузерча Германе тIема низий стратегически планаш, цар формировани, уж Iомадар ракетно - ядерни герз долаш уж хургхилара лаьрхIа ду. Ишта дола герз бе кхоачадар, цунца чIоагIало а лувцаш, дунен шоллагIча тIема итогашта ревизияр — из да ФРГ политическии военнии кулгалхошта дагалаттар.

Бакъда, ФРГ-е духхьал цхьа милитаристаш баьха Iац. Цига унахцIена, машар беза низаш а да. Эггара халагIа йола къаман катастрофа тIаэттай немций халкъа, из юхахилар дезац цунна. Цхьабакъда, ФРГ политика тахан немецки халкъа хьаштаца къоастаеш яц. Iаьдала рычагаш цига йоккхача монополистически капитала—шийй хана фашизм кхоабаш хьалкхеьча реакционни низа бе йоахк.

Гипноз теха нах санна хьеж дуккха бола боннски деятелаш Европа 1937 шерарча политически картага. Хьалха хинна доазонаш юхакхачарга догдоах цар. Ер да дукха ха йоацаш хинна хIама. ДоттагIленах, вIаши юкъе гIулакхаш леладарах, новкъостал дарах долча Советско - Польски договора кулгаш яздаьчул тIехьагIа ФРГ правительства сихъенна цу сахьата ше «раьза яц цунна» аьлар. Польша паччахьалкхен доазув да аьнна Одер — Нейссе яха лини хьоаяр дезадаланзар цунна. Германски Демократически Республика йолаш хилар ше а бакъдац Бонно. Ялхайтта шу кIезига ха я теш хIамай бокъонца дола хьал кхедара а хеташдар долаш долчох къоастаде Iомавалара а?

ХIанз Европа лархIа йиш йолаш яц Германски Демократически Республика йоацаш. Дерригача немецки халкъа машаречеи ираз долчеи кхоанега бода никъ бул цо.

Укх деношка кепа теха араяьккхай германски халкъа къаман декхарах йола Германски Демократически Республика манифест. Вайна дерригача дег чура лов немецки лаьттара цIаккха а юха тIом хьоврбоцаш воай немецки доттагIашта шоашта дагадоалла даькъала гIулакх чакхдаккха ка ялар. Вай йизза хьаллоац немецки халкъа дагайоахка проблемаш машара, демократически наькъаца къоастаяра тIаерзаяь йола Германски Демократически Республика политика.

ЧIоагIа тувлабенна ба уж проблемаш реваншаи тIемеи наькъаца къоастаелга лаха гIертараш. Гитлеровски юхашка юха а халкъий маьрша дахар дохадайтара Iодехкадац шоай кортош миллионаш болча советски наха, полякаша, югославаша, чехаша, французаша, англичанаша, кхыча халкъий къамаша!

Новкъостий!

Дунен шоллагIа тIом хиннача шерашка антигитлеровски коалици хьаяр агрессора духьал лоаттабеча къовсаме тайп-тайпара социальни строй йолча мехкашта юкъе вIаши толамца гIулакхаш леладара хьоккхам бар. Фу хилар цул тIехьагIарча шерашка цу коалицех?

Iалaьмате боккха тIом чакхбаьначули моастагIа вохаваьчули тIехьагIа антигитлеровски кертера доакъашхой чIоагIа бола машар хьабара юкъарча новкъа а ца болхаш, тайп - тайпарча наькъашка гIолла бахар. Гитлеровски Германи эшарах йолча Декларацена Берлине СССР, США, Англе, Франце викалаша кулгаш яздаь шаькъа докъадала а кхелехьа германски фашизмана духьаларча тIема юкъехинна кертера доакъашхой вIашагIбетташ теха бувзамаш дохаде болабелар хьалха вай хинна союзникаш.

Фашизм йохаяь дукха ха ялалехьа гуччахьа «дуненна доалдара никъ» лаьца США керте а латташ хьахилар империализма керда ударни низ. Гучох, дуненна доал де гIийртача немецко - фашистски претенденташта хинначо вIалла кхетабаь а хиннабац-кха американски империалисташ.

Укх тIеххьарча хана дунен халкъашта юкъе хиннача событей беррига наькъо чIоагIъю вай хана тIемеи агрессеи керттера низ—из американски империализм я яха дунен коммунистически партеша яь вывод.

Дунен реакце чIоагIало хинна дIа а этта, США доал ду гIозараш кхыча мехкий халкъий чурча гIулакхашта юкъелелах, дунен халкъашта юкъера кхоккам мелбалара духьале ю, конфликтай керд-керда кхуврчаш хьаду.

Латински Америке, Азе е Африке хилда из, моллагIча мехка халкъ шийй кортамукъеи шийй лоIаме хиларaи тIехьарча къовсама хьалгIеттача, Iалaьмате чехка цига кхоач дунен халкъашта юкъера жандарм — американски империализм шийй тIема

(ДIахододар 4-ча агIо тIа).

МОСКВА. ЦIе майда. 1965 шерара 9 май. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа советски халкъа яьккхача Коталон ткъо шу дизар белгалдеш хинна тIема парад.

СУРТА ТIА: тIехъювлаш латт кхоккха ступенка йола континенташта юкъера чIоагIача доагора лаьрхIа йола ракеташ. Бокъонца нийсъяь я цар конструкци, тешамеи, эксплуатацена аттеи, царна деш дола дерригa гIулакх автоматизированнии долаш я ракеташ. Шахтнии кхычеи стартови майдаш тIара геттара сиха дIахийта йиш йолаш я уж.

З. Евзерихина сурт. ТАСС фотохроника.

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДОКЛАД

(Йистедоалар. Долалур 1-чеи, 2-чеи, 3-чеи оагIош тIа).

кемашца, авиацеца е США морской пехотаца. Ишта хилар Конго, иштта да тахан Доминикански Республике, цига американски салташа герза низаца теIаду кортамукъа дала а ший лоIаме хила а гIерта цу мехка халкъ.

Турпалча Кубана духьалара провокацеш а яц дIайоалаш.

Эггара чIоагIагIа тамашне американски империализма жандармски политика гучайоалаш я Вьетнамера событеш.

Вьетнамерча американски интервенце дерригача дунен гоамали эгIазлои гIеттаю. Профессиональни карателий шийлача дегаца Iазапаш ду, боабу американски военщино шоай мохк кортамукъеи ший лоIамеи хилара тIехьа къовсам лоаттабу Къулбехьен Вьетнама патриоташ. ХIанз массехк бутт баьннаб американски империалисташа ДРВ-ана духьал агрессивни гIулакхаш леладу, республика городаштеи юрташтеи цар авиаце налеташ ю, цун территориальни хишка ший тIема форда низаща гIаьр деш дола гIулакхаш леладу.

Иштача хьале социалистически мехкий сийлен гIулакх а интернациональни декхар а да империалисташа тIом тIаоттабаьча мехка вежарашха новкъостал дар, гIулакхаца хьаллацар.

Советски Союзо Вьетнама Демократически Республика...а новкъостал ду из агрессех лораяра гIулакха тIехь. Из новкъостал дукхагIа хургда, нагахьа санна эшаргхуле. Империалистически интервенташта хIама тохара де дезача гIулакхий хьакъера Советски Союзеи ДРВ-аи уйлаш йиза цаIаш я. Вай мехко сийленца кхоачашдергда ший интернациональни декхар!

Вьетнамски халкъо мукъадалара тIехьа лоаттабу къовсам бохабара гIадерзадаьча шоай гIулакхашца США-с дерригача дунен тIарча халкъий къамаш-мукъадахара болам дов даккхара гуччахьа тIахьех. Гой цудухьа США империалистически агрессена духьал къовсам лоаттабу вьетнамски халкъ хьаллацар, шоаш кортамукъеи шоай лоIамеи хилар лорадеча дерригача халкъий сийлен гIулакх, керттерча хьаштий гIулакх да. Из хьаштдолаш ва лаьттан букъ тIа машар хилар лораделга деза хеташ мел вар.

Машар безача дерригача адамаша хьаьдла дIадех турпалча вьетнамски халкъа духьалара американски империализма агресси соцаяр. Из дIадехаш дар кхоачашдаь хила а деза. Вьетнамски халкъ бакъдолчоа тIехьа къовсам лоаттабеш да, из кот а даргда!

Ховш ма дий хIанз вола США президент Л. Джонсон хIанзчул ах шу хьалха машара тIехьарча Франклин Рузвельта традицешта тешаме хилара лозунгашца хоржамашка вахар. Американски халкъо голос дIаелар Джонсона, Голдуотера профашистски гIозарий викал ца хоржаш а витар. ХIанзарча хьалашка дунен тIом хьайча ВIашагIкхийттача Штаташта мел зулам дарг да кхета а деш, харжархой тийшар хоржамашта хьалха машараи дунен халкъашта юкъера проблемаш реалистически къоастаяраи тIехьа къамаьлаш даьча политиках.

США хIанзарча правительства практически гIулакхаша тешал ду из кхыча новкъа яьнна хилара.

Хетаргахьа, Америка ВIашагIкхийттача Штаташта доал деш долча гIозарий безам бар кхыча халкъашта волча цхьан керттерча судахочун гIулакх шийна тIаэца. Бакъда, из малагIа лард кIала йолаш де лерхI ховш-м дац. Кхыча мехкий халкъашта цар шоай цIагIа лелае еза порядкаш оттае, шоашта хьалхашка корта Iочу ца бохийтараш герза низаца IотоIабе гIерт уж.

Царна, цу тайпара политика хьераштa, фу я массане а могаль йола дунен халкъашта юкъерча бокъон нормаш! Цар уйла а ца еш дохаду ООН Устава тIа а дунен халкъашта юкъерча кхыча документаш тIа а дIаядаь, США кулг а тIалатташ дола торжественни декхараш. Из низ бареи шоай хьаштдар леладареи политика, агрессе политика я. Из гуш йола факт къайлайохьалургьяц Вашингтоне хьаеча цхьанна а псевдодоктринашта. ТIема авантюрайи диктатеи новкъосталца халкъий къамаш-мукъадахара болам тоIабара тIабезрабаьча наькъо США-а е сий а доаккхаргдац, е лоархIарг а яц. Из никъ сий доацача баьнна бохаргба, хIана аьлча кортамукъа довла, шоай лоIаме хила, социальни прогрессага довла хьалгIеттача халкъий лоIама духьала ба из.

Укх тIеххьарча хана ВашагIкхийттача Штаташка каст-каста хоз ракетно-ядерни герза хьакъе США цхьа «тIеххиларах» дола хабараш. Ди дIадодац американски лакха латтача дешело США-га ииттал ядерни бомбаш, ракеташ, стратегически бомбардировщикаш, хина кIала лела атомни кемаш да яхаш кхерам тIа а увттабеш белгал ца доаккхаш. Бокъонца лоархIаш да термоядерни тIом латташ масса бIаьш миллионаш саг вургва.

Фу ала мегаргда цу хьакъе?

Советски нах, кхыча социалистически мехкий халкъаш цхьаннена а могаргдац кхераде. Вайна бовз воай низ, воаш хержача новкъа бIубенна а долх.

Советски Союз цхьаннех лата а кийчъеннаяц, е кийчлуш а яц, ховш мадарра, вай мохк маьрша къахьегаш боал. Вай хьалъю заводаш, фабрикаш, нах чубаха цIенош, школаш, больницаш, долла хIама ду вай советски наьха вахар тоадара. Лаьттан букъ тIа машар лорабе вай бола бокха безам церган йоацача пацифизмаца эбе цхьаккха а ма гIорталва. Вай къайлакхахьац вай къаман бюджета дикка дакъа тIема низий тIема низ чIоагIбарга дIадодаш хилар. Советски халкъо дика кхетаду уж затраташ йинза яргйоацаш хилар, вай Даьхен оборонни низ чIоагIбара дола партеи правительстваи гIулакхаш дизза хьал а лоац!

Вай гIертац герзаца кхерам тIатасса, из вай оамалех дац, вай политика яц. Цхьабакъда, тахан сийлахьйоккхача Коталон дезача дийнахьа, вай де а доагIаш доккхал деш дувц моллагIча а агрессора йоагIаш йола хIама тохара мел эшачунна Iалашдаь долча воай ТIема Низий тIема низах.

Иразa советски наьха кердача тIехьено текхабац дунен тIема бала. ХIанз ткъо шу дараштa хезаяц увгIа сиренаш, лелха бомбаш, ювла йоккхий топаш. Цхьабакъда, вай мехкара кагий нахи мехкарийи шоай даьшеи боккхагIа болча вежарашеи тIом лоаттабаьча идеяша дог гIоадаькка ба. Нагахьа санна эшаргхуле, Сийлахь-боккхача Даьхен тIема турпалий тIема традицей новкъа а баьнна, шоай низ кхобергбац советски кагирхоша, шоай Даьхе лораяра, Октябро даьхараш лорадара, коммунизм котъяккхара духьа деча гIулакхa тIехь фуннагIа тIакхоаче а юхасовцаргбац!

Вай торжественни дIакхайкаду вайна тIом безац, аьнна. Машар, дерригa халкъаш кортамукъеи шоай лоIамеи хилар — из я вай партеи Советски правительстваи политика, цунна тIахьех вай дерригa мехкаши халкъаши!

Воай оборона чIоагIъяра йоакхо еш санна, хьинаре къовсам лоаттабу вай машара тIехьа, массане а дерригa герз дIадаккхара тIехьа. Вай укхаза хувцалуш дац, е хувца а лургдац. ГIана тIехьа гIа боаккхаш хьаяха еза сихаль герз хьадерашкара позицеш. Ядерни герз соцадараи дIадаккхараи тIехьа латт вай. Дерригача социалистически мехкийи кхыча машар безача паччахьалкхенийи халкъашца цхьана вай тIехьа тIайоагIача хана а къовсам лоаттаберг6а саг юкъера ца къасташ дерригача адамашта дагалатта из декхар кхоачашдара тIехьа. Вай тешаш да ядерни герз соцадараи дIадаккхараи тIабодача новкъа империалистически милитаристически гIозараша яь сунт машар безача халкъаша ганза-гайна йохаергхаларах.

Машара тIехьа лоаттабеча къовсаме эггара шерагIа дэьржача общественни низий цхьоагIо чIоагIъе еза, яхаш хьех исторически опыто. Вай деношкара машара фронт — уж да социализма мехкаш, уж я итташ йола къона къамий паччахьалкхенаш, уж я коммунистически болхлойи партеш, капитала мехкашкара дукха йола прогрессивни общественни организацеш. Машар хилийта гIерт массайолча паччахьалкхенашкара дукха бола нах, царца керттерча империалистически паччахьалкхенашкара бараш а.

Дунен керда тIом ца хулийташ юхатохара тIехьа лоаттабеча къовсаме къаьстта бола лоархIам кхаьчаб социалистически паччахьалкхенашка. Империалистически низаша агрессивни лехараштa духьал социализма мехкаша цхьана гIулакхаш леладелга тIагIертта дIадех хIанзарча хьало. Массехк ди даьлча шийитт шу далар деадергда Варшавски договоро — Европа социалистически мехкий тIема союзо. Из союз дика хьокхам ба шоай кхерамзле Iалашъяра тIехьа, беррига юкъара машар чIоагIбара тIехьа социалистически паччахьалкхенаш вIаши вежарашха дола гIулакхаш лоаттадара.

Империализманеи колониализманеи духьаларча, къамаш мукъадахара тIехьарча, машара, демократена, социализмана тIехьарча къовсамо дIадех ерригача коммунистически болхлойи партей барт-цхьоагIо чIоагIъяр. Дунен кердача тIема цIи лотаялла лaца хайша Iе йиш яц коммунистий. Дунен тIа болча берригача коммунистий декхар да событеш ишта дегIайоагIилга юхатохар, империалисташка дунен керда тIом ца хьоабайтар, дунен коммунистически болама цхьоагIо чIоагIъяра мел эшар дар.

Социалистически паччахьалкхений содружества цхьоагIо хадданза чIоагIъяр, дерригача дунен тIарча коммунистий мугIараш кхотадара тIехьа хилар, империализманеи тIемаи духьаларча дерригача низий чIоагIа йола союз е гIертилга — цунца гу ший сийлен декхар вай партена. Хадданза а кIаьд ца луш а цунна тIехьа къовсам лоаттаберг6а вай!

Наьха хIара керда тIехье низ болаш я из шийла хьалха яхача тIехьений опытаца, царна карагIдаьннарашца чIоагIало дувцаш хиларах. Тахан вай, тIом йистебаьнначул тIехьагIарча ткъаь шера советски халкъо даьчунга юха а хьежаш, доккхал а деш, дот раьза а долаш, уйла ю фашизмаца сийлахь-боккха тIом шийца нийсъе кхы йоацача майралца чакхбаьккхача наьха. Байнараш юхадийнбе йиш яц. Бакъда, цар къовсам лоаттабаь гIулакх лергдоацаш да.

Вай парти, дерригa советски халкъ бIубенна дIахьалхашка дода, керда, тIа-тIа дукхагIа дола чоалхане декхараш кхоачаш а деш. Вай хадданза кхоачашъю ХХ-чеи ХХII-чеи съездий решенеш тIа, КПСС Программа тIа оттаяь генеральни лини. Вай хIанз белгалйоах вай экономика дегIаахареи Советски мехка къахьегамхой хьал тоадеш лакхдареи дIахо йолха рубежаш. Парти ший аргIанарча ХХIII-ча съездага йода. Шеко яц, вай коммунисташ, дерригa советски халкъ керда къахьегама толамаш даьха, производства, Iилма, культура даькъе керда хIамаш карагIдийнна съездага доагIаргхилара.

Дукха деза новкъостий!

Сийлахь-йоккхача Коталон ткъо шу дузача дог гIоздоаккхача дийнахьа мукъаба сона цIаькха а советски халкъ даькъала дувца, коммунизм хьалъеча, машар чIоагIбеча берригача советски наха керда коталонаш яхар ла.

Укх дикача дийнахьа вай дIайха моаршал дохьийт социалистически мехкий вежарашха долча халкъашка, фашизм эшаяь котало яккхара сий долча гIулакха юкъе дакъа лоацаш мел хиннарашка.

Даиман сийле хийла вай социалистически Даьхе кортамукъеи ший лоIамеи хилар лорадаьча, фашистски лоала кIалхара дуне даьккхача турпалий!

Даькъала хилда денал дола Советски ТIема Низаш — социализманна карагIдаьннараш тешаме лорадеш латта хьахо!

Даькъала хилда коммунизм хьалъеш доалла советски халкъ!

Даькъала хийла сийлахь-йоккхий коталонаш яхара тIехьа вай дог ураувттадеши уж йоахилга вIаштIехьдоаккхаши йола вай сий дола Коммунистически парти!

Бахалба дерригача дунен тIара машар!

КОТДАЬННАЧА ХАЛКЪА СИЙЛЕН ЦIЕЙ

КОТАЛОН ДИ ДЕЗДЕШ МОСКВЕ ЦIЕЧА МАЙДА ТIА ХИННА ТIЕМА ПАРАД

ГIозъяьнна а сийлахь а яр столица ЦIе майда 9-ча мае. БIаьстан юхьерча кердача фоно цIенъяь, наьха гIадбахаро екаеш яр из. ХIаьта цун кийчъялар а дар цIейга хьежжа сийрда а хоза а.

Наьха гIараша екайора еррига майда. Эзараш седкъаш лепаш санна хетадолийтар дIабахача тIема ветераний ноакхош тIа доахкача боевой совгIаташа.

Трибунаш тIа — Москверча къахьегамхой викалаш, Iалаьмате дукха доазол дехьара хьаьший.

Мавзолея центральни трибуна тIа — Коммунистически партеи Советски правительстваи кулгалхой. Царца цхьана ба социалистически мехкий делегацей кулгалхой. Мавзолея трибунаш тIа ба цIей дездеча баьхка военни делегацешта керте латтараш, боккхий советски военначальникаш.

...Курантий гургал бетт. Нийсса 10 сахьат даьнна ха. Майдан тIа хьатIавоал парад тIаэцаш вола СССР-а Оборона Министр Советски Союза Маршал Р. Я. Малиновский.

Коталон ткъо шу дизара цIейца бIухой даькъала а бийца, бIунашта гоннахьа го а баьккха, Р. Я. Малиновске Мавзолея трибуна тIа а ваьнна къамаьл ду.

Майдан тIа кура ек Советски Союза гимн. Цун ашарца нийслуш ювл артиллерийски салюта залпаш.

ВIашагIкхийттача военни оркестро «Коталон марш» локх. ЦIеча майдан тIа — Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема аланна юкъе гIолла чакхъяьккха а рейхстага тIа урагIъегIа а коталон байракх, цо хьахьокх дерригача советски халкъа котало. Байракх яхь рейхстага штурм еш хиннача батальона командующе Советски Союза турпало полковника К. Я. Самсонова. Знамена улувбаьнна ассистенташ болаш боагIа Советски Союза турпалаш запаса сержант М. А. Егоров а запасе младший сержант М. В. Кантария а.

Цхьатарра гIа боахаш трибунашта хьалхашка гIолла тIехбоал военни академейи училищайи курсанташ. Царца юкъе — М. В. Фрунзе цIерахча Ленина, ЦIеча Байракха орден, цхьоалагIача степена Суворова орден леласча Академе, В. И. Ленина цIерахча Ленина орден лелаеча тIема-политически краснознаменни Академе, Ф. Э. Дзержинске цIерахча Ленинеи Суворовеи орденаш лелаеча военно-инженерни Академе, бронетанкови бIуний, Ленина орден лелаеча военни краснознаменни Академе, В. В. Куйбышева цIерахча военно-инженерни краснознаменни академе, химически лоравалара военни академе, фецарча тIема краснознаменни Академе деша багIараш.

«Со теш доттагIий» яхача маршa-илле ашарах гIабоахаш боагIа Н. Е. Жуковске цIерахча Ленина орден лелаеча фецарча тIема а инженерни а краснознаменни академе деша багIараш. ЦIи хеза вай космонавташ багIа цу академе деша. Укхаза Мавзолейна хьалхашка ба космоса турпалаш.

МугIарчех этта боагIа доазон тIарча бIуний ветеранаш а шоай дай сийле лелаераш а...

Цигга майдан тIа йоал Ф. Э. Дзержинске цIерахча къаьсттача мотострелкови дивизе колонна. Цу тIеххьа йоагIа М. И. Калинина цIерахча гвардейски мотострелкови тамански дивизе подразделенеш.

Таманцашта тIеххьа цIеча майдан тIа йоал «тъьамаш тIара пехота». Шоай артиллерецеи танкашцеи машинаш тIа а багIаш тIехбоал десантникаш.

Гусеницай таташа тIехьоал «Танкистий марш». Гвардейски кантемировски дивизе тIема машинаш йоагIа. Низ болча тIгачаша трибунашта юххе гIолла тIехйоах тайп-тайпарча калибрех йола йовхьаш ягIа йоккхий топаш. ТIехлелх реактивни установкаш. Чакхйоал хьежаеш йолча тайп-тайпарча зенитни ракетай колонна.

ХьалхагIа хиннача параде а санна наьха бIарг тIаотташ яр керда противоракеташ-гиганташ. Вай противоракеташта могаргда тешшаме а ший ханнахьа а, лораеш йолча городашта гаьнна хилча а агрессора баллистически контиенташта юкъера ракеташ а хи кIала гIолла лелача лодкай ракеташ а юхае.

Трибунашта хьалхашка гIолла тIехьйоал хи кIал гIолла лелача вай океански лодкай бирса ракеташ. Уж баллистически ракеташ низ бола ядерни боеголовкаш йолаш я, уж хи кIалхара кхувсаш а уж латтачара дIа эзараш километраш гаьннача моттига кхетаргйолаш а я.

Военни парад чакхйоалийташ ЦIеча майдан тIа доал стратегически гIулакхашта лаьрхIа дола ракетни бIунаш, вай Даьхен тIема низа лард, мехка кхерамзлен тешам.

Эггара хьалха бIаргагу вайна «юкъерча гаьналга» кхувс оалаш йола ракета. Цу ракетай цхьадолча кердача тайпай низ кхоачаргба эггара гаьнагIа ядача континенташка кхача. Шоаш лелача пусковой установкаш тIа а латташ йоагIа чIоагIача доагорца летаеш йола юкъерча гаьналга кхувса ракеташ. Цу стратегически ракеташа даима а сихха а хувц шоай позицеш, хIаьта цудухьа уж бIарге лаца моастагIчоа хала а да. Уж массаза а кийча я сихха тIом болабе. ЙоагIа низага диллача шоайла тIех кхы цхьаькхаш йоаца континенташта юкъера ракеташ.

ТIехйоал чIоагIача доагорца летаю кхо лагIа дола континенташта юкъера ракеташ. Цар конструкци керда я, ракеташ кхувсаш атта а тешаме а я, царна деш дола гIулакх дизза автоматизированни да. ТIаккха, юххера а, йоагIа Iалаьмате йоккхий орбитальни ракеташ, парада венец. Уж я космически кемаш тешшаме космосе кхувла ракеташ-носителаш моргаш. Цу ракеташ тIа гаьна яхара цхьаккха доазув дац, хIаьта цар ядерни боеголовкай хила йиш йолаш бола низ бувца ца хеза тайпа ба.

Еррига майда дIалаьца шерра йоагIа эзараш турбаех латта оркестр. Оркестранташ боагIа вай Даьхен столицана—Москвана хетаьча марша музыкаца гIа боахаш.

..Парад чакхъяьлар. Цу дийнахьа хьахьекхар дегIабена Советски паччахьалкхени цун герзашцарча низийи тIема низ. Бохалургбоацача цу, низах латт вай сийлахь-доккха халкъаш—коммунизм хьалъечуш, социалистически лагера мехкий халкъий, дерригача прогрессивни адамий машареи кхерамзлени бокъонца бола тешам.

(ТАСС).

КОТАЛОН ДИ ДЕЗДИР НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕНО

9-ча мае республика городашкарчеи юрташкареченi къахьегамхоша дездир гитлеровски Германи йохаяь 20 шу дуза сийлахьча Коталон ди.

ТIема ветеранаша дакъа а лоацаш массанахьа дIайихьар митингаш, собранеш.

□ □

Дукха нах бар укх деношка байнарий памятника юхе гитлеровски фашизм йохаяь 20 шу дуза Коталон ди дезде баьхка.

Цига баьхкабар Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа дакъа лоацаш хиннараш, Даьхе, мукъале бахьан шоай синош Iодахкача кIонгий дай-ноаной, йижарий, вежарий.

Цу дезача денна хетаяь торжественни митинг хьайийлар парте Грозненски горкома секретара О. С. Беляева. Фашизм йохаеш майра лаьттача Советски Союза сий долча кIантий цIераш исторена юкъе яхай. Нохч-ГIалгIай кIонгаша а гойтар шоашкара вай, Советски салтечоа мара карагIдаргдоаца сийлен гIулакхаш. Гитлеровски фашизмаца лоаттабаьча къизача тIем тIа карагIдийннача деналерча гIулакхех вай республика 32 сага Советски Союза Турпала цIераш еннай, йоахар ший къамаьлаца нов. О. С. Беляева.

Шоай дай сийлен эстафета хьайийцай къонача салташа. Деннгара ди массаза дала дегIаух вай Даьхенцара безам, йоах Грозненски гарнизона салташкара къамаьл даьча эпсара А. Д. Лободас.

Дог тохадолийташ къамаьл дир запасе волча инарала-майора нов. Панкова. Вайна дагадоагIа тIема унзарера шераш. Мехка тIаэтта хинна кхерам, хьийга халонаш. Из диц ма лулда тIаккхувча вай тIехьена.

Цу къамалаьшка ладувгIараштa духьал уттар кхерамера тIема сурташ, белха ноаной, йижарий, кхувссаш урагIъуха лаьтташ.

ТIаккха дош делар мехкдаьтта института доцент волча Советски Турпала Ш. С. Абрамова.

Дег чу дувшар, оакхарий хьисапе вайгара мукъале, иразера сийрда вахар дIадаккха лаьрхIа чухьийлха немецки фашисташ бохабеш дакъалоацаш хиннача нов. Абрамова дешаш. Коммунистически парте кулгалца духхьал вай хьамсарча Даьхен лаьттара лелхабаь ца Iеш, гитлеровски фашисташа дIалийца кхы мехкаш а мукъа даьхар Советски Эскаро, йоахар нов. Абрамова.

Къамаьлаш даь баьлча бовргбоаца Сийлен ала лотабе бокъо елар Советски Союза Турпалашта Алексей Дмитриевич Иодиса, Владимир Иванович Ермолова.

Цул тIехьагIа Грозенерча къахьегамхоша, мехкдаьттахоша памятника хьалха венокаши зизаши дахкар. Шортта тIехбувлар заводской, Ленински районий викалаш, студенташ.

Т. АРЧАКОВ.

Наьсареи района Экажкъонгий-Юртеи Наьсар-Кертеи юкъе багIача лакхача гув тIа дIавелла воал город Орджоникидзе бахьан долаш фашисташца латача хана вийна летчик Астапенко Вадим.

8-ча мая районерча юрташкара эзараш нах гулбелар турпала летчик Астапенко Вадим дIавелла воаллача моттиге. Цун сийна цига зизаш дехкар КПСС райкома, кирпични завода, школа-интерната, 11 шерарча школа, мельзавода коллективаша, кхычар. Шоай са ца кхолеш моастагIашца латаш майра байнача турпалех лаьца къамаьл дир КПСС райкома секретара нов. Цолоева.

Сайрийна районни культура цIагIа Советски Союз фашистски Германел котъяьнна ткъо шу дизара хетаяь торжественни собрани хилар. Торжественни собрани чакхъяьлча района художественни самодеятельносто концерт делар.

Х. АРАПИЕВ.

* * *

Сийрда хьеж тахан МалгIабика гувнаш тIа малх. Хоза дувхар дийха кийчъеннай город хьаьший тIаэца.

Ткъо шу совгIа хьалха гитлеровски захватчикаш лелха а баь МалгIабик мукъаьяьккхараш ба укхаза гуллуш. Черсий-Балкхарой республикера, Грознера баьхкаб хьалха хинна фронтовикаш. Тахан хилча санна дагалувц цар цу бирсача шерашка хиннар.

Гитлеровцаша лерхIар МалгIабик дIа а лаьца Грозне гIолла Баку кхача. Царна эшар мехкдаьтта. «Цоах хIама хургдац», — йоахар МалгIабикера моастагI вохаваьча бIухой дегаша. Цар из кхоачаш а дир.

Уж хIанз машаре къахьегаш ба. Бакъда эшаш хуле ткъо шу хьалха санна майра моастагIчох лата кийча ба.

Iуйрийна 10 сахьат даьлча МалгIабике латтача тIемахочун памятника хьалхарча майдане горисполкома председатела Гостемирова хьаелл Сийлахь-йоккхача коталон 20 шу дизара хетаяь митинг. Митинге къамаьл даьча КПСС МагIалбика горкома секретара я. Санькос, сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа дакъалоацаш хиннараша, дийцар цу тIем тIа советски тIемахоша гойта майрал, тыле къахьийгараша даьха толамаш.

Митинг чакхъяьлча памятника хьалхашка зизаш а дехка хьалха тIемаш хиннача моттигашка хьожаш хилар фронтовикаш. Дукха да цар дагалувца. ЦIаккха а сийдовргдоаца коталон гIулакхаш да уж цар дагалувцараш.

Т. ТУГАНОВ.

9-гIа май дездеш гIозъяьнна яр къахьегама Урус-Мартан. ТIаккъяьнна хьалийзаяр майда гIозбаьннача наха.

Iуйрийна итт сахьат доаллаш Урус-Мартана парте райкома секретара нов. Бердукаева хьайийлар митинг.

Митинге къамаьл дир районни военкомата военкома нов. Н. В. Литвинова. Цо дийцар вай Даьхе лораеш фашисташта духьала тIом лоаттабаьча вай сий долча къонгех лаьца.

Митинге иштта къамаьлаш дир районо заведующе декхараш кхоачашдеш волча А. Муцаева, Урус-Мартана № 2 йолча школа дешархоша, кхычар. Гулбеннараша боккхача безамца ладийгIар цар массане а дийцачунга.

Митинг йистейоаллаш тIема дакъа лоацаш бейначарна оттадаьча памятника юхе венокаш ехкар дешархоша.

В. ЯХЬЯЕВ.

* * *

Советски Союза берригача къахьегамхоша санна Грознерча мехкдаьттахоша, заводий, фабрикий ерригача предприятей къахьегамхоша, кагирхоша а дездир 9-ча мае германски фашизм йохаяь Коталон ди.

Дукха адам дар Ленина майдан тIа парад йолаялале.

Делкъел тIехьагIа 2 сахьат даьнна ха...

Трибуна тIа бар партийни, комсомольски, профсоюзни виналаш, хIаьта иштта Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа дакъалоацаш хиннараш а.

Профтехдешара училищай объединенни оркестро марш а локхаш дIайолалу кийчъенна латта колонна. Байракхаш каралаьца колонна керте боагIа Грознерча цхьоалагIча школа дешархой.

Байракхаша, транспаранташа хозъяьй Ленина майда. Бакъда кхы а къоарзлийя хозлу из, цIе, сийна, IажагIа пилоткаш а тухкаш пионерски салют телаш кулгаш хьаллаьца боагIа 2-ча, 3-ча школай дешархой гучабаьлча.

ТIаккха майдан тIа гучайоал хьайийла 5—6 шу мара доацача лоаман-кхалнаьха № 15 йолча интерната дешархойи хьехархойи коллектива колонна.

Сийле хийла Советский Союза Коммунистически парте!

Даькъала хилда пионерийи кагирхойи иразера вахар!

Лекхача оркестраца майда екаеш майдан тIа йоалл 5-ча профессионально-технически училищера хургбола къона мехкдаьттахой, слесараш, химикаш.

Параде дакъалоацаш хилар Грознера дукха кагирхойи студенташи.

А. МИХАЙЛОВ.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа хьинаре дакъа лацарах Советски Союза орденаши медалаши луйла:

Нохч-ГIалгIай АССР гIолла

Даьхен тIема II-ча степена орден

Аванесов Давид Андреевича.
Мордвинов Виктор Петровича.
Муренкова Евдокия Степановнайна.
Орлов Анатолий Васильевича.
Трунов Кузьма Исаевича.
Халашевский Владимир Михайловича.

ЦIе седкъа яха орден

Гаврилов Леонид Ивановича.
Гринченко Василий Тимофеевича.
Дорофеев Яков Ивановича.
Ивченко Иван Семеновича.
Купершмид Ефим Израиловича.
Малахов Василий Михайловича.
Серенко Иван Васильевича.
Сосунов Иван Андреяновича.
Тарабанов Иван Михайловича.
Хачиянц Петр Агаджановича.

III-ча степена сийлен орден

Иванов Виктор Петровича.
Пименов Петр Ивановича.

«Майралах» йола медаль

Арсентьев Дмитрий Прокопьевича.
Глодин Виктор Сергеевича.
Ерохов Сергей Алексеевича.
Калаев Салавдена.
Коровин Иван Андреевича.
Кузин Василий Андреевича.
Кузьмин Иван Захаровича.
Курундаев Михаил Аверьяновича.
Литвинов Николай Захаровича.
Марков Михаил Николаевича.
Междов Межида Абдурахмана.
Моисеев Иван Александровича.
Панов Алексей Федоровича.
Рукин Александр Антоновича.
Славнов Григорий Тимофеевича.
Сычев Иван Васильевича.
Телипов Селимсултана.
Цындрин Иван Ивановича.

«ТIем тIа деналера гIулакхаш карагIдувларах» яха медаль

Абуев Абой Вахийна.
Акулов Михаил Павловича.
Александров Михаил Михайловича.
Амалов Эльбена.
Барнцов Стефан Петровича.
Бицаев Нажмуддина.
Богатенко Олег Александровича.
Бутин Борис Венидиктовича.
Бычков Николай Алексеевича.
Головченко Лидия Леонидовнайна.
Дудинов Владимир Васильевича.
Елкин Степан Прохоровича.
Колпиков Антон Яковлевича.
Кольцов Тимофей Александровича.
Королев Иван Васильевича.
Кучерук Никон Харитоновича.
Ларин Иван Васильевича.
Левченко Иван Ивановича.
Магомадов Хайдара Хьасана.
Миронов Павел Ивановича.
Нозадзе Христофор Георгиевича.
Осипенко Николай Федоровича.
Пономарев Николай Васильевича.
Тараскин Иван Сергеевича.
Темкин Абрам Анцелевича.
Умаров Iумара IумарIаьлийна.
Феденко Иван Васильевича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель А. МИКОЯН.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
6 май 1965 шу.

«1941—1945 шш. СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ДАЙ-МЕХКА ТIЕМ ТIА ЯЬККХАЧА КОТАЛОН ТКЪО ШУ» ЯХА ЮБИЛЕЙНИ МЕДАЛЬ АРАХЕЦАРА ХЬАКЪЕХЬАРА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

1. 1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа фашистски Германи эша а яь яьккхача коталон 20 шу дизар белгалдоаккхаш «1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа яьккхача коталон ткъо шу» яха юбилейни медаль арахеца.

2. «1941 — 1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа яьккхача коталон ткъо шу» яха юбилейни медала хьакъехьара положени чIоагIъе.

3. «1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа яьккхача коталон ткъо шу» яхача юбилейни медала описани чIоагIъе.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель А. МИКОЯН.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1965 ш. 7 май.

«1941—1945 шш. СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ДАЙ-МЕХКА ТIЕМ ТIА ЯЬККХАЧА КОТАЛОН ТКЪО ШУ» ЯХАЧА ЮБИЛЕЙНИ МЕДАЛА ХЬАКЪЕХЬАРА ПОЛОЖЕНИ

1. «1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа яьккхача коталон ткъо шу» яха юбилейни медаль совгIата тел: эскаре гIулакх деш мел хиннараштеи 1941—1945 шерий Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа ССР Союза Герзашцарча Низий мугIарашка дакъа лоацаш хиннача вольнонаемни составацарча нахаи, ССР Союза Герзашцарча Низий ерригача личнни состава, хIаьта иштта» 1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа Германи эша а яь котало яккхарах» яха медаль совгIата енна болча кхыча наха а.

2. СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерах дIалу «1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа яьккхача коталон ткъо шу» яха юбилейни медаль:

Эскаре гIулакх дераштa — бIуний доакъой, соединеней командирашеи учрежденей, заведеней начальникашеи;

ССР Союза Герзашцарча Низашта юкъера баьннача наха — из совгIат луш бараш бахача моттигашкарча республикански, краевой, областной, окружной, городской, районни военни комиссариаташа;

партизанаш хиннараштa а хIаьта иштта «1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа Германи эша а яь котало яккхарах» яха медаль совгIата енна болча наха а — союзни автономни республикай Лакхехьарча Советий Президиумаша, къахьегамхой депутатий краевой, областной, окружной, городской, районни Советий исполкомаша.

3. «1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа яьккхача коталон ткъо шу» яха юбилейни медаль наькха тIа аьрда оагIорахьа лелаю, хIаьта орденаши кхыйола медалаши йолаш хуле «1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа Германи эша а яь котало яккхарах» яхача медала тIеххьа йоаллаю.

4. «1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа яьккхача коталон ткъо шу» яха юбилейни медаль, совгIата из еннар венначул тIехьагIа, ший удостоверенеца цхьана цун дезалашка юс.

«1941—1945 шш. СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ДАЙ-МЕХКА ТIЕМ ТIА ЯЬККХАЧА КОТАЛОН ТКЪО ШУ» ЯХАЧА ЮБИЛЕЙНИ МЕДАЛА ОПИСАНИ

Медаль герга я, латунах ю. Медала хьалхарча оагIон тIа хьахьеккхав вIаши чоалъяьккхача попа гIан ткъовронгаш тIа латта советски тIемахо - паргIато яьккхар ва «1945 — 1965» яха йоазув а.

Медала тIехьашкахьарча оагIон тIа дань йоазош да: гобаьккха «1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа яьккхача коталон ткъо шу», медала юккъе — «ХХ» а дIаяржаш латтача маьлха зIанараштa юкъе седкъилг а.

Медала гоннахьа гIолла йист йода.

Медала тIара сурт а йоазув а хьатIадагIаш да.

Диаметрера йистача 32 мм шера я медаль.

Медала чIугеи гIозареи новкъосталца вIашагIийзай 24 мм шерача даьре муаровп лента тIагIолла хьерчача пхи са болча колодкапа. Лента тIа гIолла дIоахалашха аргI - аргIа додаш кхо така да цIе, баьццара, Iаьржа бесаш долаш. Лента йистаца Iаьржа така дIадаьнначул тIехьагIа гобаьккха баьццара така дахийтал.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Иштта Даьхен тIема II-ча степена орден еннай **Пермикин** Иван Андреевича. ЦIе седкъа яха орден еннай **Данин** Иван Александровича. **Зацарный** Дмитрий Даниловича. **Мелишак** Иван Михайловича — «Майралах» йола медаль.

1944—1947-ча шерашка еннай уж царна. ДIаеннай 1965-ча шера 8-ча май.

Город Грозне. Новая Катаяма яхача поселке Энтузиастий улицагIа 2. яхача гр-кас **Санамянц** Вардуги Арменаковнас суде деннад Новая Катаяма яхача поселке, Энтузиастий улицагIа 2, вахача ший марагара Санамянц Георгий Калустовичагара ше хьаяларах дола дош.

Дош дувцаргда город Грозне, Старопромысловски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахареи, промышленни, юртбоахамеи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий» Проспект Революции, 7/84.

СФ02522

Заказ ч 2730.